

АСОЦІАЦІЯ
ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК
УКРАЇНИ

Проект USAID
«Трансформація фінансового сектора»

STREET LAW:

**ЗАХИСТ ПРАВ
СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ**

Навчально-методичний посібник
для проведення занять
з практичного права

Київ
2020

Street Law: захист прав споживачів у сфері фінансових послуг. Навчально-методичний посібник для проведення занять з практичного права; авторський колектив; відп. ред. Катерина Дацко. – Київ: Асоціація юридичних клінік України, 2020. – 76 с.

ISBN 978-617-7784-63-9

Авторський колектив

Катерина Дацко, к.е.н., магістр права, декан Юридичного факультету, керівниця Юридичної клініки Державного університету економіки і технологій, членкиня правління Асоціації юридичних клінік України (*розділ 1,2, урок 1, редакція, узагальнення*)

Юлія Ломжець, к.пол.н., доцент, завідувач кафедри морського та господарського права, голова Асоціації юридичних клінік України (*передмова, редакція*)

Христина Ковцун, менеджерка Юридичної клініки Українського католицького Університету, членкиня правління Асоціації юридичних клінік України (*урок 2*)

Олена Шкарнега, к.ю.н., завідувачка Юридичної клініки «Ex aequo et bono» Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (*урок 3*)

В'ячеслав Пузирний, д.ю.н., професор, завідувач кафедри трудового права, адміністративного права та процесу, викладач-куратор Юридичної клініки "Adiutorium" Національний університет "Чернігівська політехніка" (*урок 4, 6*)

Шолкова Тетяна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри фінансового права, завідувачка Юридичної клініки Університету державної фіскальної служби України (*урок 5*)

Посібник підготовлено за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку за умовами Договору з Асоціацією юридичних клінік України в рамках гранта, наданого Проектом USAID "Трансформація фінансового сектору"

STREET LAW: ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Навчально-методичний посібник
для проведення занять з практичного права

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ І ЧОМУ ВАЖЛИВО ЇХ ВИВЧАТИ	6
2. МЕТОДИКА STREET LAW або ЦІКАВО ПРО ПРАВО	8
3. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	12
Урок 1. Фінансові лайфхаки: як накопичити на свою мрію <i>(Юридична клініка Державного університету економіки і технологій)</i>	12
Урок 2. Фінансова грамотність для школярів: розуміння фінансів та ризиків щодо них <i>(Юридична клініка Українського католицького університету)</i>	18
Урок 3. Онлайн кредитування. Дебати: жертва чи шахрайка <i>(Юридична клініка “Ex aequo et bono” Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова).</i>	27
Урок 4. Фінансова грамотність та захист прав споживачів фінансових послуг <i>(Юридична клініка “Adiutorium” Національного університету “Чернігівська політехніка”)</i>	37
Урок 5. Платіжні картки для юних і незалежних <i>(Юридична клініка Університету Державної фіскальної служби України).</i>	46
Урок 6. Фінансові шахраї: як захиститись і як діяти? <i>(Юридична клініка “Adiutorium” Національного університету “Чернігівська політехніка”).</i>	60

У повсякденному житті людина щодня стикається з різноманітними фінансовими інструментами, продуктами і послугами, приймає фінансові рішення, тобто є споживачем фінансових послуг. Не дивлячись на сучасний розвиток технологій і комунікацій, багато споживачів фінансових послуг досі не отримують достатньої інформації та знань. Тому під час вибору фінансових послуг споживачі не завжди можуть зрозуміти та порівняти умови фінансових операцій, оцінити рівень ризиків чи свої майбутні фінансові зобов'язання.

У таких умовах дієвий захист прав споживачів фінансових послуг є вкрай необхідним. Проблеми, пов'язані із захистом прав споживачів в Україні, відчуються особливо гостро, зважаючи на низький рівень фінансової грамотності населення, недосконалу законодавчу базу, слабку зацікавленість держави та фінансових установ у вирішенні цих питань. Також споживачам бракує повної та зрозумілої інформації стосовно їх прав та обов'язків, правового захисту та організацій, до яких можна звернутися за порадою або консультацією з різноманітних аспектів користування фінансовими послугами.

За даними дослідження Проєкту USAID «Трансформація фінансового сектора» рівень фінансової грамотності населення України становить 11,2 (з 21)¹. Показник фінансової грамотності українців знаходиться на одному рівні з показником Польщі – найнижчим значенням індексу фінансової грамотності серед 30 країн, які брали участь в опитуванні у 2016 році. Отримані результати підтверджують необхідність активізації роботи у сфері фінансової грамотності та організації системи заходів правової просвіти з споживачів фінансових послуг.

Наразі в Україні різноманітні заходи з правової просвіти здійснюються вчителями шкіл, фахівцями системи безоплатної правової допомоги, Національної поліції, органів Міністерства юстиції України тощо. Проте ці заходи організовуються, як правило, у вигляді правопросвітніх лекцій, презентацій, виховних годин. Тож вони мало чим відрізняються від шкільних уроків, не є цікавими і не сприяють успішному засвоєнню матеріалу.

Як довела міжнародна і національна практика, найбільш ефективними для засвоєння правових знань є заняття з використанням інтерактивних методик та інструментів навчання, зокрема Street Law, яка направлена на вивчення права та розуміння складних правових конструкцій, ситуацій через дію та інтерактивні завдання.

¹ Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. Результати дослідження // Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору». – Київ, Червень 2019 р. URL: <https://cutt.ly/7gitBol>

Представлений посібник є результатом діяльності юридичних клінік закладів вищої освіти з проведення правопросвітніх занять для споживачів фінансових послуг. Матеріали, включені у видання, апробовані під час першого в Україні інноваційного Фестивалю з практичного права “Fin \$kills”, присвяченого темі захисту прав споживачів фінансових послуг та фінансовій грамотності, що проводився Асоціацією юридичних клінік України в липні 2020 року за підтримки Проекту USAID “Трансформація фінансового сектору”.

Посібник “Street Law” є результатом діяльності юридичних клінік закладів вищої освіти з проведення правопросвітніх занять з питань захисту прав споживачів фінансових послуг і орієнтований на: професійне навчання викладачів, вчителів, представників громадського сектору та студентів-правників інтерактивним методикам викладання права; підвищення правової обізнаності населення через проведення заходів з інтерактивної правової просвіти; розробку інноваційних програм практичного права у співпраці з органами державної влади, національними та міжнародними правозахисними організаціями та закладами вищої освіти.

Команда Асоціації юридичних клінік України впевнена, що представлене видання сприятиме підвищенню якості та ефективності правопросвітніх занять через розвиток навичок використання інтерактивних методик навчання праву, зокрема методики Street Law.

Юлія Ломжець, Голова Асоціації юридичних клінік України

1. ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ І ЧОМУ ВАЖЛИВО ЇХ ВИВЧАТИ

Фінансова послуга – операція з фінансовими активами, що здійснюється в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Таке визначення наведено у [Законі України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг, який регулює діяльність фінансових установ](#). Це складне визначення із законодавства, але норми цього закону повинні розуміти не тільки юристи і фінансисти, а й користувачі фінансових послуг. Громадяни повинні знати свої права при користуванні фінансовими послугами і розуміти порядок їх захисту. Саме тому правова просвіта займає важливе місце у процесі формування довіри громадян до ринку фінансових послуг в Україні.

Відкриття карткового рахунку у банку; оформлення кредиту на придбання житла, автомобіля, меблів тощо або просто оформлення кредитної картки для споживчих потреб; депозити у гривні або іноземній валюті; страхові послуги та інвестування – це все фінансові послуги, і кожна з них має свої особливості та підводні камені. Знання їх, вміння провести аналіз різних пропозицій фінансових установ та обрати найбільш вигідну, все це є частиною фінансової грамотності споживача.

Що означає поняття “фінансова грамотність” та для чого її вивчати дітям?

У документах [Організації економічного співробітництва та розвитку \(ОЕСР\)](#) фінансова грамотність – це сукупність знань, вмінь, життєвих орієнтирів та поведінкових кроків, які дозволяють приймати правильні фінансові рішення та досягати фінансового добробуту.

Навіщо вчити фінансову грамотність дітям?

Діти – майбутні дорослі, і їх звички та розуміння окремих речей формується вже у період дорослішання. Фінансова грамотність необхідна для того, щоб через десять років сьогоднішні діти стали дорослими, які розуміють своє майбутнє та знають як досягти фінансових цілей.

Чому навчає фінансова грамотність?

Фінансисти визначають, що уроки з фінансової грамотності мають навчити дітей:

- ✔ Розуміти власні кошти, як спосіб для досягнення власних цілей.
- ✔ Управляти власним бюджетом та планувати його (принцип “заробляй більше ніж витрачаєш”).
- ✔ Розуміти сутність фінансових установ та регулювання їх діяльності.
- ✔ Правилам користування фінансовими послугами та розумінню їх ризиків.
- ✔ Вміло користуватись фінансовими послугами з метою збільшення власного доходу.
- ✔ Забезпечувати свою фінансову безпеку та застосовувати способи захисту від фінансових шахраїв.

Саме усвідомлення та дослідження проблеми незнання українцями особливостей користування фінансовими послугами та невмінням захистити себе від фінансових шахраїв, сприяло тому, що з 1 вересня 2019 року в українських школах почали викладати фінансову грамотність.

Разом з тим, у викладачів досі виникають питання: Як навчати дітей? Які методи використовувати щоб їм було цікаво та водночас забезпечити ефективність навчання?

2. МЕТОДИКА STREET LAW АБО ЦІКАВО ПРО ПРАВО

“В українській мові терміну “Street Law” найбільше імпонує поняття “практичне право”, а практичним воно стає завдяки тому, що складні правові конструкції і правила пояснюють доступною мовою, на прикладах та через життєві ситуації, які допомагають побачити дію правових норм в реальному житті – тобто, практично застосувати це право”. – Марія Цип’ячук, членкиня Правління Асоціації юридичних клінік України

Світова історія розвитку **Street Law**²

- **1972 рік** – невелика група студентів-правників Університету Джорджтауна розробила експериментальну програму навчання учнів середніх шкіл округу Колумбія про право та правову систему. Уроки сприймалися школярами дуже легко і мали високу ефективність через їх практичний характер, студенти назвали цю методику Street Law (переклад з англ. “вуличне право”). Також можна зустріти такі асоціативні визначення Street Law “живе право”, “практичне право”, “право на кожен день”, “популярне право”.
- **1975 рік** – у США виходить перше навчально-методичне видання про Street Law (на сьогодні пройшло десять перевидань).
- **1986 рік** – у Південній Африці розпочала роботу перша програма Street Law за межами США. Сьогодні програма Street Law відома у більш ніж 45 країнах Африки, Америки, Азії, Європи та Близького Сходу.
- **1996 рік** – у США зареєстровано громадську організацію **Street Law, Inc.**, яка по теперішній час: запроваджує програми підвищення кваліфікації для вчителів, з вивчення методики інтерактивного викладання права; розробляє та сприяє налагодженню співпраці студентів-юристів та працівників поліції, адвокатів, інших фахівців у сфері права з метою навчання молоді актуальним правовим темам; розробляє міжнародні програми, які пропонують навчання у сфері поширення демократії та верховенство права для молоді за межами США; розробляє та поширює навчальні програми і навчальні матеріали для студентів та молоді з різних правових тем, із використанням інтерактивних методик викладання.

Досвід Street Law, Inc. довів, що молодь, навчаючись практично, отримує не тільки знання, але і розуміння права, розвиває свою громадянську компетентність, досліджує та аналізує права людини. Формує необхідні

² За даними громадської організації Street Law, Inc. (USA) URL: <https://www.streetlaw.org/>

практичні навчки: розпізнавання соціальних і правових проблем у своїй громаді та застосування методів їх вирішення; ефективної комунікації, ораторської майстерності, критичного мислення.

Особливості методу *Street Law*

Методика *Street Law* використовує інтерактивні методи навчання, тобто перетворює вчителя на тренера, і ґрунтується на таких принципах:

- 👉 активна взаємодія учнів та тренера (тренер та учні спілкуються на одному рівні, тренер не надає готову інформацію, а стимулює до пошуку і координує шлях учня у процесі вирішення практичних завдань);
- 👉 зворотній зв'язок (постійне залучення аудиторії до обговорення);
- 👉 практикорієнтований підхід у розробці завдань (розробники навчальних матеріалів постійно співпрацюють з практиками у відповідній сфері з метою пов'язати теорію з практичною сферою того чи іншого правового питання);
- 👉 наочності (використання різноманітних дидактичних матеріалів, розігрування реальних ситуацій з аудиторією).

Розвиток *Street Law* юридичними клініками України

В Україні юридичні клініки проводять заняття зі *Street Law* вже більше 20-ти років. Напрямок *Street Law* визначений одним із ключових та закріплених у Стандартах діяльності юридичних клінік України, які розроблені Асоціацією юридичних клінік України.

Асоціація юридичних клінік України вже має ряд розроблених та апробованих інтерактивних курсів:

- 👉 **Тренінговий курс “Я і поліція”**, розроблений у співпраці з ВБО “Українська фундація правової допомоги” та Управлінням забезпечення прав людини Національної поліції України з метою проведення правопросвітніх занять поліцейськими та майбутніми правниками (студентами юридичних клінік ЗВО України) в школах, інших навчальних закладах для усвідомлення молоддю наявних проблем в суспільстві, необхідності дотримання прав людини, підготовки поліцейських, майбутніх правників для роботи в умовах демократичного суспільства та формування до поліції високого рівня довіри. Курс включає сім тем, які розкривають актуальні проблеми сучасного життя: “Відповідальність неповнолітніх за вчинення правопорушень”, “Затримання особи”, “Як не стати жертвою злочину”, “Запобігання та протидія домашньому насильству”, “Поняття дискримінації. Визначення наявності дискримінації”, “Протидія булінгу”.

- 👉 **Тренінговий курс** *“Практичне право: на попередження насильства в сім’ї”*, орієнтований на роботу з молоддю у частині формування у них основної компетенції у системі прав людини, щодо захисту від домашнього насильства. Курс розкриває правові засади його протидії та сприятиме розвиткові української молоді на засадах гуманізму та толерантності.
- 👉 **Тренінговий курс** *“Практичне право: на попередження ксенофобії”* орієнтований на роботу з молоддю у частині формування у них основної компетенції в системі прав людини, що захищає від ксенофобних учинків, розглядає правові засади її протидії, сприяє розвиткові української молоді на засадах гуманізму та толерантності. Курс розкриває головні положення протидії ксенофобії в Україні, алгоритми дій у процесі надання юридичних і психологічних консультацій для потерпілих від ксенофобії.
- 👉 **Тренінговий комплекс** *“Практичне право: праця неповнолітніх”* орієнтований на роботу з молоддю у частині формування у них знань та розуміння таких понять як “праця” та її значення у житті людини, “робочий час” і “час відпочинку”, їх значення у житті та розвитку неповнолітніх.
- 👉 **Тренінговий курс** *“Практичне право: права пацієнтів”* який розкриває ключові положення медичного права з метою сприяння встановленню в Україні оптимальних відносин лікар-пацієнт задля забезпечення гарантії реалізації прав пацієнтів в процесі надання медичної допомоги. Курс орієнтований на студентів медичних спеціальностей, юристів, працівників медичної сфери.
- 👉 **Тренінговий комплекс** *“Інтерактивні методики викладання у правопросвітній діяльності”* орієнтований на професійний розвиток викладачів, вчителів, представників громадського сектору та студентів-правників через проведення навчання інтерактивним методикам викладання права, зокрема за системою Street Law та особливостям правопросвітньої роботи з різними категоріями населення.

Усі розробки зі Street Law відкриті для ознайомлення на офіційному сайті Асоціації юридичних клінік України.

Про перший Фестиваль Street Law “Finn Skills”

Актуальність теми фінансової грамотності вже доведена на національному та міжнародному рівні, саме тому у 2019 році Асоціація юридичних клінік розпочала розробку цієї теми у напрямку захисту прав споживачів фінансових послуг.

21-23 липня 2020 року більше 150 учасників з України, Польщі, Грузії та США долучилися до змістовних дискусій, вебінарів та презентацій під час першого в Україні Фестивалю з практичного права "Fin \$kills". Захід проводився Асоціацією юридичних клінік України за підтримки Проекту USAID "Трансформація фінансового сектору" та був присвячений темі захисту прав споживачів фінансових послуг та фінансовій грамотності.

Основною частиною Фестивалю стало представлення робіт фіналістів – представників юридичних клінік України, які взяли участь у конкурсі з розробки правопросвітніх матеріалів.

Учасники подали роботи у трьох номінаціях:

- ✔ Інтерактивний урок за методикою Street Law (обов'язкова категорія конкурсу).
- ✔ Графічна правопросвіта (інфографіки, буклети, плакати, тощо).
- ✔ Правопросвітній відеосюжет (художній або анімаційний).

Загалом, конкурсні роботи підготували 12 юридичних клінік з усіх регіонів України.

USAID
Financial Sector Transformation Project

АСОЦІАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК УКРАЇНИ

НОМІНАЦІЇ конкурсу Street Law "FIN \$ILLS"

11
Інтерактивний урок

8
Продукт графічної правопросвіти

4
Правопросвітній відеосюжет

З усіма матеріалами можна ознайомитися на лендингу Фестивалю, вони доступні до скачування та можуть використовуватися як додаткові матеріали при викладанні курсів з фінансової грамотності.

**САЙТ ФЕСТИВАЛЮ
STREET LAW "FINN \$ILLS"**

3. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Урок 1. **Фінансові лайфхаки: як накопичити на свою мрію**

(Юридична клініка Державного університету економіки і технологій)

Мета	Підвищення фінансової грамотності молоді з питань управління власним бюджетом та раціонального використання фінансових послуг
Тривалість уроку	90 хвилин (заняття ділиться на 2 блоки, між якими передбачена перерва 10 хвилин)
Обладнання / методичні матеріали	Фліпчарт, ватмани, маркери, мультимедійний проектор, доступ до Wi-fi. Методичні матеріали: презентація, роздатковий матеріал (наведені у додатках до уроку)
Аудиторія / кількість учасників	Молодь віком 14 -18 років / 15-25 осіб
Автор	Катерина Дацко

ХІД УРОКУ

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Доброго дня! Дякуємо, що стали учасником нашого інтерактивного уроку. **Викладач (далі тренер) представляє команду тренерів та оголошує правила роботи протягом заняття.**

Тренер роздає учасникам картки (**Додаток А**) та пояснює правило “піднятої картки” – в процесі обговорення учасники для надання відповіді піднімають картку.

Тема нашого заняття присвячена мріям та бажанням, які мають матеріальну складову і отримати які можна шляхом їх придбання у відповідних постачальників товарів, робіт чи послуг. Наші бажання і коло інтересів знаходиться у динаміці, ми постійно ставимо собі нові цілі та мріємо про подорожі, нові гаджети, цікаве навчання або просто про нову сукню чи велосипед. Наша задача навчитись ставити і досягати фінансові цілі, використовуючи при цьому фінансові послуги та правильно плануючи свої витрати і доходи. Тому сьогодні ми з Вами з’ясуємо, які є плюси та мінуси фінансових послуг і на що слід звертати увагу під час користування ними.

У межах нашого заняття ми:

1. Сформуємо загальне розуміння про власний бюджет та фінансовий план, як інструмент для формування заощаджень.
2. Визначимо основні правила користування фінансові послугами та як їх можна використати для наближення до своєї мрії.

БЛОК 1 “ЯК ВИТРАЧАТИ МЕНШЕ”

(55 хвилин)

“Фінансовий план” або “Як не спустити всі кошти на Латте? (Презентація – Додаток Б)

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ *(опорний конспект)*

Накопичити на свою мрію можна, використовуючи фінансовий план, який передбачає порівняння ваших доходів і витрат та визначення власного бюджету. Перевищення доходів над витратами є профіцитом бюджету, перевищення витрат над доходами називається дефіцитом бюджету.

Існує декілька способів заощаджувати: 1. Витрачати менше. 2. Заробляти більше. Фінансисти рекомендують поєднувати перший та другий способи, адже це шлях до розвитку та покращення вашого добробуту. *(Слайд)*

Знову звернемось до порад фінансистів. 10 % від усіх своїх доходів рекомендовано направляти на заощадження, тоді ви зможете накопичувати. Для цього потрібно скласти перелік усіх своїх доходів і не забувати відкладати щоразу при надходженні коштів, 10% від суми.

Для того, щоб вам було легше та цікавіше слідкувати за своїми доходами і витратами можна використовувати мобільні додатки для заощаджень, які наведені на *Слайді*.

Є ще один спосіб, який назвемо “Принцип Латте” *(Слайд)*. Його суть полягає у тому, що ви визначаєте той вид витрат (вартість товарів, робіт, послуг), від якого ви можете відмовитись і підраховуєте скільки коштів можете заощадити за рік, якщо будете відкладати цю суму регулярно. До прикладу, за рік, не купуючи каву у кав'ярні можна накопичити на каво машину.

А тепер давайте опрацюємо принцип Латте на практиці.

ЗАВДАННЯ ПО ГРУПАМ “ПРИНЦИП ЛАТТЕ”

Учасники об'єднуються у дві команди.

Завдання: Використовуючи “принцип Латте”, визначте 3 види витрат (товар або послуга), які ви регулярно здійснюєте і від яких можете відмовитись для створення власних заощаджень. Проведіть розрахунок власної економії на рік та занесіть у фінансовий план.

(Фінансовий план роздається командам. Додаток В).

Тривалість роботи у групах 5 хвилин / представлення напрацювань + обговорення до 10 хвилин).

ОБГОВОРЕННЯ: Команди презентують свої фінансові рішення. Обговорення проводиться за двома основними питаннями: Чи було складно визначити статті витрат? Чи важко буде відмовитись від цих витрат у реальному житті, що стримує? Додатково проводиться аналіз інших можливостей заощадження, наприклад податкова знижка на навчання, більш вигідні тарифи на мобільний зв'язок, поштові витрати тощо та визначаються витрати від яких не варто відмовлятися ні за яких умов (відвідування лікарів, якісне харчування, навчання).

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ: ПРАВИЛА КОРИСТУВАННЯ

Наблизити вас до вашої мрії можуть також фінансові послуги, які пропонують фінансові установи. Але в процесі використання цих послуг важливо не забувати про основні правила, які має знати кожен споживач фінансових послуг, адже пропозиції фінансових установ суттєво різняться, і слід зважено приймати рішення щодо вибору того чи іншого варіанту.

ПИТАННЯ ДО АУДИТОРІЇ: Які послуги називаються фінансовими?

Учасники відповідають за правилом “піднятої картки”. Ведучий записує правильні відповіді на фліпчарті.

За результатами обговорення на фліпчарті мають бути виписані основні види фінансових послуг, які допомагають заощаджувати та досягати власної мрії: кредити, депозити, інвестиції.

2.1. СПОЖИВЧИЙ КРЕДИТ

ОБГОВОРЕННЯ: Чи виникало у вас бажання купити щось у кредит або взяти у “розстрочку”, для того щоб отримати бажану річ негайно?

Чи є різниця між кредитом та розстрочкою?

Як ви вважаєте кредит може допомогти заробити на свою мрію? *(потрібно пояснити, що кредити під розвиток бізнесу, за умові вірно складеного бізнес-плану, можуть стати засобом накопичення та розвитку власної справи).*

Учасники відповідають за правилом “піднятої картки”, за потреби ведучий надає слово учаснику.

Кредити, які беруться на наші поточні потреби називають “споживчі кредити” (Слайд). Досить часто кредит дійсно може стати способом отримати бажану річ саме зараз або стати засобом для розвитку власної справи. Але перед тим як взяти кошти у кредит потрібно відповісти собі на декілька питань, адже кредит – послуга, яка має свою ціну.

Викладач фіксує на фліпчарті питання від аудиторії. Слід звернути увагу на наступні питання: Чи потрібна мені ця річ саме зараз? / Скільки коштує кредит (яка його річна процентна ставка)? / Чи зможу я повернути кредит за будь яких умов?

ОБГОВОРЕННЯ: Головні правила кредиту. (Слайд)

ЗАВДАННЯ ПО ГРУПАМ “РОЗУМНИЙ КРЕДИТ”

Учасники об'єднуються у 3 групи: 1 група – банкіри та 2 групи -споживачі фінансових послуг. Тренер видає командам дидактичні матеріали.

Група банкірів: отримуює набір карток для формування кредитних пропозицій (Додаток Д), підказки для проведення переговорів (Додаток Е)

Задачі банкірів:

1. Сформувати три кредитні пропозиції для кожної групи споживачів (одна вигідна споживачу, дві порушують права споживача).
2. Провести переговори із споживачами, пояснити кожне слово кредитної пропозиції та переконати їх обрати кредит із більшою відсотковою ставкою та умовою, що порушує його права.

2 групи споживачів: отримують Пам'ятку позичальника (Додаток Ж)

Задача споживачів:

1. Вивчити Пам'ятку позичальника.
2. Обрати вигідну кредитну пропозицію із тих, що пропонує банк.
3. Запитати у банкірів, чому вказані умови порушують права споживачів.
4. Записати у картку "Кредитна пропозиція" (Додаток З) умови кредиту, який вони обрали.

*Тривалість підготовчої роботи у групах: 10 хвилин.
Тривалість переговорів банкірів з кожною групою споживачів до 5 хвилин. Обговорення кредитних пропозицій 10 хвилин.*

Тренер розставляє акценти на важливих питаннях захисту прав споживачів і фіксує на фліпчарті, куди повинен звернутись позичальник у випадку порушення своїх прав.

БЛОК 2 "ЯК ЗАРОБЛЯТИ БІЛЬШЕ"

(40 хвилин)

ОБГОВОРЕННЯ: Де ви можете заробити?

Учасники відповідають за правилом "піднятої картки".

Тренер фіксує записи на фліпчарті.

Мета: визначити джерела основних та додаткових доходів для цільової аудиторії (кишенькові гроші, стажування, участь у конкурсах та олімпіадах, підробіток у вільний час тощо)

ДЕПОЗИТ – ЯК СПОСІБ ОТРИМАТИ ДОХІД ТА ЗБЕРЕГТИ ЗАОЩАДЖЕННЯ

Депозити є одним із найнадійніших способів надійного збереження власних коштів та отримання з них пасивного доходу є депозит. Ці вклади гарантуються на рівні держави (до 200 000 грн.), навіть якщо банк буде ліквідований. Але використання цієї послуги має бути раціональним та максимально безпечним для вкладника.

Основи планування заощаджень (Слайд)

1. Частину коштів зберігайте у гривні в банку (рахунок з вільним доступом до коштів)
2. Частину коштів зберігайте у валюті в банку (строковий рахунок)
3. Певну суму зберігайте у гривні дома на екстрені випадки

ВІДЕО. 7 порад вкладнику (Додаток К)

ОБГОВОРЕННЯ: Основні правила безпечного розміщення коштів на депозит.

Фіксуємо на флінчарті такі положення: умови договору (відсоткова ставка, доступ до коштів, термін депозиту, особливі умови, сторони у договорі), гранична сума депозиту, яка захищена державою.

ІНВЕСТИЦІЇ

Інвестування – процес вкладення ваших коштів у різні види діяльності, з метою отримання додаткової вигоди. Це досить ризиковий, але прибутковий вид розпорядження власними коштами. Основними видами інвестування в Україні є: інвестування у нерухомість, інвестування у дорогоцінні метали, інвестування у цінні папери. *(Слайд)*

ЗМАГАННЯ ПО ГРУПАМ “МАЙБУТНІЙ ІНВЕТОР”

Учасників об'єднують у дві групи інвесторів. Видаємо картки із зображенням видів інвестування. Тренер зачитує ризики, які притаманні інвестуванню, команди повинні визначити, якому саме виду інвестицій, на їх думку, належить той чи інший ризик, при цьому це може бути одразу декілька видів інвестування. *(Додаток Л).*

Правильні відповіді команд фіксуються на флінчарті у вигляді балів за вірні відповіді кожній команді. Виграє та команда, яка отримує більше балів.

ОБГОВОРЕННЯ: *(до 10 хвилин)*

ВІКТОРИНА “ЯК НАКОПИЧИТИ НА СВОЮ МРІЮ”

Зараз пропонуємо пройти Вікторину “Як накопити на свою мрію”, яка визначить серед вас найкращого знавця фінансових послуг.

ОПИТУВАННЯ. Програмний засіб для проведення опитування – Kahoot *(тестові завдання для створення опитування наведені у Додатку М).*

Підводимо підсумки заняття, визначаємо найактивніших учасників.

**ДОДАТКИ
ДО УРОКУ**

Урок 2. **Фінансова грамотність для школярів: розуміння фінансів та ризиків щодо них** (Юридична клініка Українського католицького університету)

Мета	Проінформувати школярів про фінанси, кредити та ризики у цій сфері і навчити орієнтуватись у фінансах, розуміти можливі ризики фінансових послуг
Тривалість уроку	90 хвилин
Обладнання / методичні матеріали	Учасники повинні мати гаджети та доступ до інтернету
Аудиторія / кількість учасників	Молодь віком 15-20 років / 20-25 осіб (об'єднання учасників у команди, кількість команд 2-5)
Автор	Христина Ковцун

ХІД УРОКУ

Урок проводиться у формі гри-квесту.

Умови гри: кожна команда отримує початковий бюджет (наприклад, 100 УКУмонет).

Виграє та команда, яка завершить гру з найбільшим бюджетом. Потрібно не тільки зберегти початкову суму грошей, а й збільшити свої статки.

СТАНЦІЯ 1. ГРА “ФІНАНСОВИЙ ALIAS”

Правила гри:

- ✔ Потрібно за 5 хвилин пояснити фінансові терміни, не використовуючи спільнокореневі слова.
- ✔ Картки зі словами поділені на групи за рівнем складності (“фінансовий чайник”, “фінансовий геній”).
- ✔ За пояснення легких термінів команда отримує 1 УКУмонету.
- ✔ За пояснення складних термінів команда отримує 3 УКУмонети.

За пропущені слова команда втрачає 2 УКУмонети.

ФІНАНСОВИЙ ALIAS

	Фінансові чайники	Фінансові генії
1.	Гроші	Фіатні гроші
2.	Фінанси	Водяні знаки
3.	Банкнота	Ліквідність
4.	Монета	Підприємництво
5.	Кредитор	Бізнес план
6.	Боржник	Дохід і прибуток
7.	Борг	Криптовалюта
8.	Бюджет	Банківський депозит
9.	Дохід	Дебетова карта
10.	Винагорода	Кредитна карта
11.	Кредит	Аванс
12.	Банк	Актив і пасив
13.	Гривня	Процентна ставка
14.	Вартість	Інфляція
15.	Банківський рахунок	Купівельна спроможність
16.	Строк	Облікова ставка
17.	Інвестиції	Споживчий кошик
18.	Податок	Дефіцит
19.	Видатки	Профіцит
20.	Мито	Вішинг
21.	Бізнес	Смішинг
22.	Ломбард	Фінансова піраміда
23.	Термінал	Банківські метали
24.	Банкомат	Фінансова установа
25.	Клієнт	Емісія
26.	Договір	Цінні папери
27.	Національний Банк України	Дивіденди
28.	Пенсія	Акції
29.	Стипендія	
30.	Зарплата	

Увага, шахрайська схема! Під час проходження квесту раптово та без попередження на мобільний телефон капітанів команд приходить повідомлення з таким текстом:

Вітаємо! Колесо фортуни обрало саме вас. Ви стали переможцем лотереї "ГРАЙ". Для того, щоб отримати свій виграш – 30 УКУмонет – відправте повідомлення з текстом ФінансиЄ на цей номер.

Правильне рішення: відмовитись від легких грошей, оскільки такі повідомлення є частиною шахрайських схем. Нагорода – +5 УКУмонет.

Неправильне рішення: команда надсилає повідомлення з потрібним текстом і втрачає 20 УКУмонет.

СТАНЦІЯ 2. ГРА "ВІКТОРИНА"

15 фінансових питань (*опитування рекомендуємо провести у Kahoot*)

1. Яке походження назви національної валюти України?

- A. Походить від нашійної прикраси, яку носили вожді та знать;
- B. Походить від шапки, яку носили українські козаки;
- C. Походить від клички домашнього улюбленця княгині Ольги.

2. Що таке необанк?

- A. Банк, що підсвічується неоновим світлом;
- B. Банк без відділення;
- C. Новий банк.

3. Який художник намалював ескіз першої української банкноти?

- A. Микола Пимоненко;
- B. Казимир Малевич;
- C. Георгій Нарбут.

4. Де карбували перші копійки?

- A. В Італії і Луганську;
- B. В США і Києві;
- C. В Польщі і Львові.

- 5. Яка історична пам'ятка зображена на купюрі номіналом 20 гривень?**
- A. Золоті ворота в Києві;
 - B. Замок Любарта у Луцьку;
 - C. Львівський оперний театр;
- 6. Хто зображений на купюрі номіналом 1 000 грн?**
- A. Євген Патон;
 - B. Микола Лисенко;
 - C. Володимир Вернадський.
- 7. Хто запровадив безготівковий переказ коштів?**
- A. Перший Президент України;
 - B. Лицарі тамплієри;
 - C. Вінстон Черчіль.
- 8. Що таке "біла" заробітна плата?**
- A. заробітна плата, яка виплачується у білому конверті;
 - B. заробітна плата, з якої вираховані податки і збори;
 - C. заробітна плата, зароблена чесною працею.
- 9. Перед першим польотом астронавтів на Місяць страхові компанії США відмовилися укласти договори страхування життя і здоров'я. Як працівники NASA вирішили цю ситуацію?**
- A. Взяли кредит в банку;
 - B. випустили листівки із підписом кожного члену екіпажу;
 - C. здали в ломбард ескізи нової моделі ракети.
- 10. Що означає слово "банкрутство" з італійської мови?**
- A. Зламана лавка;
 - B. Стіл без однієї ніжки;
 - C. Порожня банка.
- 11. Що є символом ломбардів?**
- A. Три золотих горішки;
 - B. Три золотих сфери;
 - C. три злитки золота.

12. Назва національної валюти Болгарії.

- A. Євро;
- B. Лев;
- C. Тигр.

13. Як називаються біржові торговці, які ставлять на підвищення цін на ринку – купують цінні папери зараз за нижчою ціною з метою продати їх за вищою?

- A. Бики;
- B. Ведмеді;
- C. Жирафи.

14. Що таке Christie's?

- A. метод щоденного встановлення ціни на золото;
- B. аукціон предметів мистецтва і розкоші зі штаб-квартирою у Лондоні 4
- C. найбільша фондова біржа, яка знаходиться у Нью-Йорку.

15. Що таке "Зелена картка"?

- A. Міжнародна система автомобільного страхування;
- B. Національна валюта В'єтнаму;
- C. Картка, яка дозволяє брати кредит у закордонних банках.

СТАНЦІЯ 3. УРИВОК З ФІЛЬМУ АБО ВГАДАЙ ВИСЛІВ

Уривок з фільму: Потрібно проаналізувати ситуації з фільмів на предмет правомірності.

СТАНЦІЯ 4. ВГАДАЙ ВИСЛІВ

Потрібно підібрати пропущені слова (виділені жовтим) у цитатах відомих людей про гроші, борги, заощадження (якщо не точно слово, то хоча б правильний зміст).

Правильна відповідь: +3 УКУмонети.

1. **Борги** – єдине, що по-справжньому поєднує тебе з людьми (Сергій Довлатов).
2. «Гроші потрібні навіть для того, **щоб обходитися без них** (Оноре де Бальзак).

3. Є речі, важливіші від грошей, але без грошей їх не купиш (Проспер Меріме).
4. Гроші не пахнуть, але випаровуються (Станіслав Єжи Лец).
5. Гроші породжують гроші (Томас Фуллер).
6. Зло не в грошах, а в готовності людини здійснити заради них будь-яке зло (Бауржан Тойшибеков, казахський афорист).
7. Людина з більшою кількістю грошей має більше можливостей зробити дурницю (О'Генрі Форд).
8. Боржник весело бере, а сумно віддає (прислів'я).
9. Одні збирають, немов повинні жити вічно, інші витрачають, немов зараз помруть (Арістотель).
10. "Хочеш нагодувати людину один раз – дай їй рибу, хочеш нагодувати її на все життя – навчи її рибалити" (Конфуцій).

Думка про легкі гроші руйнує роботу (Генрі Форд).

Якщо обрид тобі хто, позич йому грошей (прислів'я). Бажаєш втратити друга – позич йому гроші.

«Мало хто з нас може винести тягар багатства». Звичайно, чужого (Марк Твен).

Грішми потрібно управляти, а не служити їм (Сенека).

«Справжній ідеаліст прагне до грошей. Гроші – це свобода. А свобода – життя». (Еріх Марія Ремарк).

Увага, шахрайська схема! Знову без попередження на телефон капітанів команди приходить повідомлення з текстом:

У вас є унікальна нагода стати членом елітного казино-клубу "Флеш-рояль" та виграти додаткові 50 УКУмонет. Якщо ви готові до гри, то приходьте в аудиторію №. Пароль: назва банку "Гаррі Поттер".

Якщо учасники "купаються" на цю схему та приходять, то потрапляють не в елітний клуб, а у відділок поліції. На один наступний етап поліція затримає капітана, а команді доводиться вирішувати завдання самостійно.

Якщо команда відмовляється від пропозиції, то отримує додаткові 5 УКУмонет.

<%> СТАНЦІЯ 5. ФІНАНСОВА КОНСУЛЬТАЦІЯ

Клієнт (*тренер або запрошений актор, наприклад учень або студент з іншого класу/групи*) приходить на консультацію до адвокатського об'єднання з проблемою: хоче взяти кредит у банку, має декілька варіантів, потрібно порахувати і проаналізувати, який з цих варіантів найвигідніший, та надати консультацію.

Правильна відповідь +10 УКУмонет.

Неправильна: -10 УКУмонет.

Вам не вистачає суми 10 000 грн. Ви плануєте взяти кредит на 1 рік в одному із банків.

Пропозиції:

БАНК №1 пропонує *кредит "№1"* із фіксованою процентною ставкою 20% річних. Повернення всією сумою наприкінці строку кредиту.

Сума процентів до сплати = 2 000 грн

$$\frac{10\,000 \times 20 \times 12}{100 \times 12} = 2\,000$$

БАНК №2 пропонує *кредит №2* зі змінюваною процентною ставкою, яку розраховують за формулою 6-місячний UIRD в гривні + 4 % річних, причому щопівроку кредитодавець братиме до розрахунку новий розмір UIRD. Зараз UIRD становить 15%. Фінансові експерти прогнозують, що через 6 місяців розмір UIRD збільшиться до 18%.

1) Перші 6 місяців % ставка буде 15% + 4% = 19%, тож сума % буде = 950 грн

$$\frac{10\,000 \times 19 \times 6}{100 \times 12} = 950$$

2) Другі 6 місяців % ставка буде 18% + 4% = 22%, тож сума % буде = 1 100 грн

$$\frac{10\,000 \times 22 \times 6}{100 \times 12} = 1\,100$$

3) Загальна сума % до сплати = 950 + 1 100 = 2 050 грн

БАНК №3 пропонує *кредит №3* із фіксованою процентною ставкою 20% річних. Погашення кредиту передбачено рівними платежами щоквартально.

1. Сума кредиту, яку потрібно повертати щокварталу. (квартал = 3 місяці)

$$10\,000 \text{ грн} : 4 = 2\,500 \text{ грн}$$

2. % ставка за 1 квартал

$$\frac{10\,000 \times 20 \times 3}{100 \times 12} = 500$$

3. % ставка за 2 квартал

$$\frac{(10\,000 - 2\,500) \times 20 \times 3}{100 \times 12} = 375$$

4. % ставка за 3 квартал:

$$\frac{(7\,500 - 2\,500) \times 20 \times 3}{100 \times 12} = 500$$

5. % ставка за 4 квартал:

$$\frac{(5\,000 - 2\,500) \times 20 \times 3}{100 \times 12} = 125$$

6. Загальна % витрати за рік:

$$500 + 375 + 250 + 125 = 1\,250 \text{ грн}$$

ФІНАЛ ГРИ-КВЕСТУ

Фінал можна провести у два способи.

СПОСІБ 1. ДЕБАТИ У ФОРМІ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ.

Тема: **“Мікрокредити”**.

👉 **Якщо 2 команди:** одна сторона є “за” мікрокредити, інша – “проти”. Судді – представники Юридичної клініки УКУ. Виграє команда, позиція якої буде більш аргументованою.

Нагорода: +20 УКУмонет.

👉 **Якщо 3 команди:** Команда 1 представляє позицію особи, яка бере мікрокредити (в чому переваги для людей).

Команда 2: представляє фінансову установу, яка надає мікрокредити.

Команда 3: позиція держави (чи потрібно заборонити діяльність установ, що надають мікрокредити, чи дозволити).

СПОСІБ 2. ПЕРЕГОВОРИ

Є дві сторони: боржник і кредитор (кредитор позичає гроші). У кожного різні цілі.

Мета: кожна сторона повинна домовитись про найбільш вигідні умови для себе.

Наприклад:

Кредитор хоче позичити меншу меншу суму під більший відсоток на коротший строк.

Боржник: хоче більше грошей під менший відсоток на довший строк.

Перемагає команда, яка домовилась про найкращі умови.

Нагорода: +20 УКУмонет.

Урок 3. **Онлайн кредитування. Дебати: жертва чи шахрайка** (Юридична клініка “*Ex aequo et bono*” Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова)

Мета	Дати розуміння учням, що таке онлайн кредитування, в чому їх найбільша небезпека; розвивати вміння порівнювати факти, поняття та події соціального буття; підвищити фінансову усвідомленість; виховувати повагу до права та моралі
Тривалість уроку	65 хвилин
Обладнання / методичні матеріали	Ноутбук, мультимедійний проектор, чисті аркуші паперу та олівці / Ддидактичні картки (наведені у додатках до уроку)
Аудиторія / кількість учасників	Молодь віком 15-20 років / 20-25 осіб
Автор	Олена Шкарнега

ХІД УРОКУ

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Урок проводиться двома ведучими (вчителі, викладачі, тренери, студенти юридичних клінік)

Ведучий 1: Вітаю! Сьогодні ми з вами зустрілися для обговорення актуальної теми 21 століття «Онлайн кредитування». Наш урок буде складатися з двох частин: інформативної та інтерактивної. Сподіваємося, вам буде цікаво.

Для того, щоб наше спілкування було продуктивним та веселим, хочемо з вами ближче познайомитись. Пропоную вам пограти в гру «Знайомство», мета якої запам'ятати імена один одного. Для цього нам слід встати в коло. Кожен учасник має назвати своє ім'я та прикметник на ту ж букву, який його/її характеризує (*Наприклад, великий Володимир або прекрасна Поліна*).

Ведучий 2: Кожен наступний учасник спочатку повторює імена і прикметники попередніх учасників, а потім називає своє ім'я та прикметник до нього³.

³ Якщо група велика, можна обмежити повторення до останніх 4-5 учасників.

ІНФОРМАТИВНА ЧАСТИНА

Ведучий 1:

Рухаємось далі. Хочу нагадати тему нашого уроку – “Онлайн кредитування”.

ОБГОВОРЕННЯ: Як ви розумієте поняття онлайн-кредити?

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ *(опорний конспект)*

Дякую за ваші точки зору. Зі свого боку наголошу на тому, що онлайн кредити – це швидкі грошові займи зі спрощеною процедурою оформлення, які з’явилися завдяки розвитку високотехнологічних фінансових послуг на основі цифрових технологій. Тобто, їх особливість в тому, що гроші можна позичити віддалено за допомогою смартфона чи комп’ютера, при наявності доступу до інтернету. В основі онлайн кредитування лежить сервіс грошових переказів з карти на карту та електронні платіжні системи. Для оформлення кредиту необхідно бути повнолітнім, мати доступ до інтернету, паспорт, ідентифікаційний код і платіжну карту одного з банків країни, але майже всі сервіси вимагають завантажити фотографію з паспортом, додатково передзвонюють оператори для перевірки контактної інформації. Отримати необхідну суму можна без довідок, без прописки, без працевлаштування.

Частими клієнтами компаній на кшталт “КачайГроші”, “ваша Готівочка” та “Швидкогроші” – є молоді люди. В майбутньому, можливо і ви захочете взяти онлайн кредит, наприклад для купівлі бажаного Айфону чи іншої, як вам буде здаватися важливої речі. Швидка процедура отримання грошей спонукає брати ще більше кредитів для задоволення своїх потреб. Це менш бюрократично, зручно, швидко і практично, і доступно багатьом людям, яким точно відмовить банк. Перевагою таких організацій є висока швидкість обробки заявки, де непотрібно йти в банк, заповнювати купу паперів і стояти в чергах. Оформити позику просто і зручно, сидячи в дома. Такі кредитні установи часто приваблюють оформленням кредиту “онлайн” без фізичного контакту з працівниками, що створює ілюзію для людини “мене не знайдуть” у випадку прострочки кредиту. Однак, якщо ви думаєте, що зможете уникнути стягнення боргів, то ви помиляєтесь.

ОБГОВОРЕННЯ: Як ви вважаєте, в чому криється небезпека онлайн кредитування?

Дякуємо, за ваші точки зору (*коментар щодо цікавої відповіді учнів*). Уявіть, ситуацію: людина бере гроші у борг у кредитної компанії, і в разі невилати коштів вчасно, спочатку починають дзвонити люди, які представляються працівниками компанії, та наполегливо вимагають повернути борг. Коли ж людина пояснює, що наразі не має такої можливості, та хоче продовжити термін кредитування, починаються залякування і погрози. Потім вже представники компанії дзвонять у будь-який час дня і ночі, кричать, вживають нецензурну лексику, погрожують здоров'ю і навіть життю людини та її родини. Всі подальші звернення на гарячу лінію компанії нічого не вирішують – там заявляють, що нічого подібного не відбувається. І коли проходить два або три місяці такого терору, компанія, згідно з умовами договору (у якому прописана можливість передачі особистої інформації третім особам), залучає до стягування боргу колекторів. І хоча діяльність колекторів в Україні залишається поза законом, ці “вибивателі” грошей працюють дуже справно.

І це не найгірші випадки – іноді колектори погрожують кримінальними справами, фізичним насиллям і описом майна. Ми рекомендуємо, у таких випадках- звернення у поліцію і психологічну стійкість. Погоджуватися на умови колекторів не варто. Та для багатьох людей, на жаль, простіше віддати колекторам витребувану суму – на тому шахраї і заробляють. А кредитна організація отримує свій дохід тоді, коли продає колекторам бази “боржників”.

Тобто, найбільша небезпека для позичальника – не розрахувати власні сили й бути не в змозі повернути борг вчасно. Відсотки за онлайн кредитами дуже високі, а у випадку прострочення платежу вони ще більше зростають, додатково нараховують ще й пеню. Онлайн кредитування створює ілюзію того, що вас не знайдуть, у випадку затримки у поверненні грошей.

Якщо життєва ситуація все ж таки примушує вас до взяття онлайн кредиту то пам'ятайте про ризики, які потрібно враховувати щоб не зустрітись з колекторами. Бо брати онлайн кредит легко, а виплачувати не завжди є легкою справою. І ситуація за якої, ви наберете ще декілька онлайн кредитів, для того щоб погасити перший – є в корені програшною. Бо таким чином людина свідомо стає рабом кредитної системи: пригнічується морально, фізично та матеріально.

Ведучий 1:

Онлайн кредит дуже вигідна справа для шахраїв тому, що онлайн-сервіси заробляють в рази більше, якщо споживач порушує зобов'язання за договором. У своїй рекламі вони зазначають маленький розмір відсотків або навіть кажуть про надання безвідсоткового кредиту (наприклад, у рекламі сервісу Dinerо за участю відомого українського співака йдеться про акційні умови першого кредиту. Утім, реальний розмір відсотків за онлайн-кредитами нерідко перевищує навіть 200 відсотків річних) і таких прикладів дужа багато. Позичальники дуже часто не звертають уваги на умови онлайн банків коли беруть онлайн кредит. І потім про це жалкують, особливо коли не встигають погасити кредит, а відсоток починає надходити кожного дня.

ОБГОВОРЕННЯ: Чому ж самі позичальники не звертають уваги на умови?

Дякую, за ваші точки зору. Насправді, все просто: особа, якій терміново знадобилися гроші, уже витратила ресурс терпіння та уваги на заповнення онлайн-форми і підтвердження банківської картки. Отже, читати умови договору вже нема ні часу, ні бажання.

Якщо ж станеться така ситуація, коли вже взято інших онлайн кредитів для закриття першого/другого, або не має грошей для погашення пропонуємо скористатися наступним алгоритмом дій:

1. Якщо на руках не один кредит, а 2 і більше, погасити насамперед треба той, відсоткова ставка по якому вище. Переплата, що буде рости, якщо довго не платити кредит, є головною причиною падіння в боргову яму. Банки завжди розраховують розмір щомісячних платежів таким чином, щоб клієнт заплатив найбільшу суму. Тому варто самостійно збільшувати розмір платежів за кредити з високою комісією, це створить величезну економію і звільнить кошти на закриття невеликих кредитів.
2. Не панікувати. Навіть якщо співробітники онлайн фінансових установ починають тиснути і лякати, треба пам'ятати, що борг по кредиту не є тяжким злочином. Добре, якщо можна звернутися за підтримкою до кого-то з близьких.
3. Найгірше, що можна робити, якщо немає грошей на те, щоб погасити кредит – це ховатися від кредитора. Якщо боржник зникає, демонструє небажання вирішувати питання, до нього поставляться, як до злісному неплатнику. Це загрожує потраплянням в чорний список.

4. Якщо виникли великі борги по кредитах, перше, що треба робити – звернутися в онлайн фінансову установу особисто і описати свою ситуацію. Банківські працівники можуть запропонувати варіанти вирішення проблеми.
5. Якщо нема чим платити кредит, не варто відкладати проблему на потім, вона не зникне сама собою. Як тільки людина зрозуміла, що не може оплатити кредит, відразу треба почати думати, що робити. Іноді буває спокуса кинути все, зробити вигляд, що все в порядку, виїхати, забути про борги в надії на термін давності. Треба пам'ятати, що навіть якщо менеджери не обривають телефон, нагадуючи про борг, це не означає, що вони про нього забули. Кредитори ніколи не забувають про борги, інакше вони давно би збанкрутіли. Якщо взяти кредит, і не віддавати його – гроші не спишуть, але накопичені відсотки перетворять невелику суму в кабальну.
6. Позичити гроші у членів сім'ї. Якщо немає можливості виплачувати кредит самостійно, перехопити грошей у родичів – найшвидше вирішення. До того ж їм не доводиться віддавати борг з відсотками. Але навіть якщо це вдалося, не треба розслаблятися. Фінансові питання з членами сім'ї теж краще вирішувати якомога швидше, щоб не псувати відносини.
7. Якщо у людини не має можливості платити кредит, часто перше, що спадає йому в голову – взяти новий кредит. Це не найкращий варіант. Думки про борги часто змушують людей нервувати, і вони готові взяти кредит на будь-яких умовах, аби позбутися проблеми. Не всі фінансові установи видають кредити громадянам, у яких є відкриті позики в інших структурах. А якщо і дають згоду, то часто на “кабальних” умовах.

Враховуючи, які ситуації можуть з вами/вашими знайомими статися у випадку неспроможності сплатити онлайн кредити, ми звертаємо вашу увагу на те, що потрібно підвищувати свою фінансову грамотність. Необхідно навчитись вести свій фінансовий бюджет, раціонально використовувати кредитну картку, не брати побутові кредити на непотрібні речі, не вплутуватися в сумнівні фінансові авантюри. Краще заощадити, заробити гроші на омріяний Айфон. Вам навіть приємніше буде його купувати знаючи скільки сил ви витратили для накопичення грошей на нього.

Ведучий 2:

Зараз набирає обертів шахрайство з “онлайн кредитами”. Одна із шахрайських схем може виглядати так: ви повертає кошти за онлайн кредит, а через деякий час вам телефонують і кажуть, що у вас несплачений кредит. Парадокс чи ні? Розберемось. Потрібно пам’ятати, що знайти нормальну компанію, яка надасть вам онлайн гроші, а після у вас не буде якихось проблем, практично неможливо. У більшості випадках за такими “конторами” стоять шахраї.

ПРАКТИЧНА СИТУАЦІЯ

Хлопець Аполлон, 25 років, в травні зареєструвався на одному з сайтів онлайн кредитів. Позичив гроші та протягом місяця, як і було вказано в договорі, повернув їх назад. Через місяць Аполлону зателефонували та представилися працівником онлайн банку, в якому він брав кредит. Сказали, що його “особистий кабінет” на сайті намагаються зламати та оформити кредит на його ім’я.

Нашому Аполлону запропонували заблокувати акаунт, для цього йому потрібно було сказати цифри з БМБ-повідомлення, яке надійшло на телефон. Що він і зробив. Ще через місяць, від тієї ж компанії надійшло БМБ-повідомлення про те, що хлопець повинен сплатити більше 5000 гривень. Аполлон перевіряв свій “заблокований” акаунт і побачив, що на нього оформлена позика. Але отримувачем кредиту була вказана картка на чуже ім’я, яка відкрита в іншому банку.

ОБГОВОРЕННЯ: Як вам ситуація з Аполлоном?

Дякую, у вас дуже цікаві думки. Саме тому ми не рекомендуємо оформлювати онлайн кредити в інтернет-компаніях. Краще позичайте невеликі суми у родичів чи близьких друзів. Не давайте копії паспорту та ідентифікаційного коду незрозумілим компаніям, та не повідомляйте коди з особистих повідомлень. Наш Аполлон сам винен у складеній ситуації, через свою критично низьку фінансову обізнаність, необачність і звісно це все обернулося для нього жахом.

ПРАКТИЧНА СИТУАЦІЯ

Ведучий 1:

Чи наприклад схожа ситуація. Марічка, 19 років, їй дзвонить чоловік, який представляється робітником онлайн банку і вимагає погасити кредит і відкрито загрожує. Такі дзвінки надходять щодня по кілька разів. Пові-

домляють про нові й нові оформлених на неї кредитів. Уже в ю фінансових установах у неї є кредит. Загальна сума кредитів з простроченням 36 тисяч. Хоча вона їх не брала.

Зараз невеликий “флешбек”, щоб зрозуміти як вона потрапила в цю ситуацію. Про те, що гроші можна взяти, не виходячи з дому через онлайн кредит, Марічка дізналася в Інстаграмі. Дівчині не вистачало 5 тисячі гривень до купівлі Айфону. Вона прочитала відгуки, що це надійно і взяла кредит. Компанія попросила, відсканувати свій паспорт, ідентифікаційний код. Вона відсканувала і надіслала їм. Через 15 хвилин гроші прийшли на картку. Через місяць вона погасила кредит повністю, про що надійшло повідомлення, що позика закрыта. Але, на наступний день у Марічки раптово стала неактивною сім-карта її телефону. У відділенні мобільного оператора відновити її не змогли. Дівчина, тоді не звернула на це уваги – купила нову. Але через кілька днів її мамі почали дзвонити вимагачі і погрожувати. Марічка спочатку думала що це – помилка. Адже на її картці надходжень не було. Куди гроші висилали вимагачі, не говорили. Дівчина підозрювала, що її особисті дані хтось вкрав і понабирав кредитів.

Отже, інтернет-кредити видаються під високі відсотки за спрощеною схемою. Нарватися на чужі позики може кожен. Наприклад, ви десь залишили свій паспорт, а хтось його взяв і сфотографував. Відправити ваші паспортні дані в ці фінансові установи і потім отримувати кошти, не так вже й складно. Загрожувати і вимагати гроші, навіть якщо борг справжній, – протизаконно. Може дзвонити тільки виконавча служба на підставі рішення суду або виконавчого листа. Вимагання грошей – це кримінальна відповідальність.

Повернемося до Марічки. Вона, намагалася знайти онлайн банк за юридичною адресою установи, до якої вона відправила свої дані. Вона знаходилась – в м. Миколаєві. На будівлі – вивісок не було. Керуючий будівлі сказав, що вони зникли.

Марічка після того, звернулася в поліцію. Там їй сказали, що це шахрайство, і є достатньо ресурсів, щоб знайти всіх учасників схеми. Встановлюються особи, які могли оформити кредити на її ім'я. Також перевіряється правомірність дій працівників фінансових установ, які висловлювали погрози на адресу Марічки. Але на це знадобиться не менше півроку. І все що рекомендують, Марічці -це набратися терпіння, не змінювати номери телефонів, і записувати загрози, щоб шахраї відповіли ще й за вимагання.

ОБГОВОРЕННЯ: Як вам ситуація із Марічкою?

Хочете взяти після цих прикладів онлайн кредит?

(відповіді учнів. Коментар ведучої)*

Марічка сама винна у складеній ситуації, через свою критично низьку фінансову обізнаність, необачність і звісно це все обернулося для неї неприємними наслідками.

Вона вже жалкувала про те, що взяла онлайн кредит на омріяний Айфон

ІНТЕРАКТИВНА ЧАСТИНА **ДЕБАТИ: ЖЕРТВА ЧИ ШАХРАЙКА**

Ведучий 1:

Що ж, шановні присутні, після міні-лекції переходимо до найдрайвовішої частини нашого уроку – «Дебатів: жертва чи шахрайка».

Питання до аудиторії: Перед тих хочу поцікавитись, чи знайомі ви з поняттям дебатів? (відповіді учнів).

Дякую за ваші відповіді. Дійсно, дебати це чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Нашою темою буде: «Онлайн кредитування». Ви прослухали багато інформації про онлайн кредити, про шахрайські схеми зі сторони «фінансових установ». Тому зараз у вас буде можливість на практиці, закріпити ці знання та сформувати свою думку щодо онлайн кредитування, як такого. Окрім того ви зможете прокачати свої навички: аргументації та публічних виступів.

Ведучий 2:

Наголошуємо, що успіх у дебатах – це командна активність. Як і в будь-якій грі, у дебатах кожен гравець має свою роль та обов'язки. Зараз за бажанням, сформуєте дві команди по 3 учні (** допомога ведучих*).

Одна команда має виступати «за» – , інша – «проти». Інші учні будуть глядачами, які визначатимуть аргументи якої сторони були переконливішими.

- * Учні сідають за столи обраних команд «За» чи «Проти».
- * Ведучий роздає дидактичні картки № 2 (форма в Додатках) та пояснює, що вони означають. Шановні, ви отримали картки із завданнями для підготовки своїх позицій в дебатах. Уважно прочитайте, за бажанням можете задавати уточнюючі питання по тому, що треба робити. * Допомога Ведучих у підготовці аргументації.

Ведучий 1:

Кожна група має знайти можливі варіанти аргументів. Також ви маєте шукати аргументи проти точок зору іншої групи. Записуйте свої аргументи за допомогою ключових слів (**аркуші паперу та олівці на партах*).

Питання до аудиторії: Хто бажає бути «керуючим часом»?*

- * **Ведучий із присутніх слухачів обирає його та пояснює, що він слідкуватиме за часом, за допомогою смартфона, під час дебатів. Якщо хтось використовує більше часу – дає сигнал про це.**

Ведучий 2:

Тож зараз я пропоную розпочати і зануритися в тему на прикладі однієї життєвої ситуації.

- * **Ведуча роздає дидактичні картки № і та зачитує ситуацію (деталі у Додатках).**

Питання до аудиторії: Отже, ким є студентка Параска: жертвою чи шахрайкою?

Команда «За» стверджує, що студентка Параска жертва, а команда «Проти» це заперечує, тим самим доводячи, що вона шахрайка. Для підготовки своїх аргументів вам дається 5 хвилин. Тож почнемо!

Перебіг дебатів (приблизно 30 хв)

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Ведучий 1:

Ви молодці! Дякуємо за цікаву дискусію. Тож, підведемо підсумки. Як послуга, онлайн-кредитування може бути корисним, коли гроші потрібні негайно. Небезпека захована в занадто високій вартості онлайн кредитів, відсутності страхового захисту позичальника від форс-мажорних обставин та захисту від використання особистих даних «шахраям». Позика надається на короткий термін, а невчасне повернення заганяє людину в боргову яму.

Ведучий 2:

В якості приємного завершення нашого уроку, пропонуємо використати прийом рефлексії Сенкан (Синквейн). Суть у тому, що вам потрібно скласти 5-ти рядковий тематичний вірш, про онлайн кредитування.

Ця рефлексія будується за наступними правилами:

- 1 рядок – тема або предмет (записується лише одне слово- іменник);
 - 2 рядок – опис предмета (позначається два слова-прикметники);
 - 3 рядок – опис дії (вказується три дієслова);
 - 4 рядок – фраза, що виражає відношення до предмету; 5 рядок – синонім, що узагальнює чи розширює зміст теми або предмета (описується одним словом).
- * за бажанням Ведучий допомагає учням, після чого учні зачитують свої вірші.

Дякуємо за сьогоднішню зустріч, і бажаємо вам бути фінансово свідомими та не потрапляти в шахрайські схеми під час онлайн кредитування.

ДОДАТКИ ДО УРОКУ

Урок 4. **Фінансова грамотність та захист прав споживачів фінансових послуг** (Юридична клініка "Adiutorium" Національного університету "Чернігівська політехніка")

Мета	Сформувати поняття фінансової грамотності та визначити основні переваги і недоліки споживчих кредитів.
Тривалість уроку	45 хвилин
Обладнання / методичні матеріали	Фліпчарт, мультимедійний проектор, доступ до Wi-fi
Аудиторія / кількість учасників	Молодь віком 15-20 років / 20-25 осіб
Автор	В'ячеслав Пузирний

ХІД УРОКУ

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Гроші – це певне шосте почуття без котрого решта п'ять є неповноцінними.
Сомерсет Моєм

 ОБГОВОРЕННЯ: Як ви розумієте цей вислів? Чому автор так підкреслює важливість грошей у нашому житті?

* * *

Розвиток ринкової економіки передбачає активну участь громадян у різних сферах фінансового життя. Багато людей, не зважаючи на те, що фінансова грамотність має важливе значення, досі не знають, що це таке. Тому слід почати з визначення поняття "фінансова грамотність".

 ОБГОВОРЕННЯ: Як ви розумієте поняття "фінансова грамотність"? Що вона в себе включає?

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Скласти Сенкан (Синквейн).

Сенкан – це вірш, що складається з п'яти рядків.

Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник).

1. Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметники)
2. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (звичайно, це дієслова).
3. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.
4. Останній рядок складається з одного слова – синоніма до першого слова, в ньому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок.

Наприклад:

ПРАВО

Цікаве, корисне

Допомагає, захищає, регулює

Встановлює права та свободи людини

Справедливість

Наше словосполучення – ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ

Тривалість виконання завдання 3 хвилини.

(презентує 3 особи за власним бажанням)

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (*опорний конспект*)

Фінансова грамотність – це вміння управляти своїми доходами та витратами, грамотно розподіляти гроші, тобто жити за коштами і правильно примножувати свій капітал.

Володіння фінансовою грамотністю допомагає домогтися фінансового благополуччя і зберегти його протягом усього життя. При наявності таких знань людина не існує від зарплати до зарплати, а позики оформляє тільки тоді, коли впевнена, що у майбутньому така дія принесе йому дохід. Фінансово грамотні люди не панікують навіть при настанні криз, так як у них завжди є фінансова подушка безпеки, яка дозволяє впоратися з форс-мажорними ситуаціями.

Незважаючи на величезну важливість фінансової грамотності, в Україні похвалитися нею можуть дуже небагато. Більшість людей не звикли постійно думати про фінансове благополуччя, а також планувати доходи і витрати на тривалий період.

Фінансова неграмотність людей підтверджується такими статистичними даними:

1. Майже 50% населення України зберігають фінанси вдома. Вони не мають звички прагнути до примноження капіталу. Більш того, величезна кількість криз створили стійку недовіру до банків.
2. Більше 50% українців не використовують ніякі фінансові послуги. При цьому потреба в них є, але відсутнє розуміння принципів їх роботи. Більш того, деякі громадяни просто не знають про існування певних способів отримання доходу.
3. Про те, що в Україні діє система страхування вкладів, знає менше 50% громадян. Велика частина українців не розуміє принципів дії сучасної пенсійної системи. Тим часом, саме в неї пропонує фінансувати капітал держава.

У сучасному суспільстві фінансова грамотність має велике значення, адже вона дає можливість правильно розподіляти одержувані доходи, а також планувати всі витрати.

Основними завданнями фінансової грамотності є:

- 👉 допомога в пошуках джерел доходу, що відрізняються від роботи за наймом;
- 👉 у людини з'являються не тільки знання і вміння, але і психологічна стійкість;
- 👉 зрештою, фінансова грамотність забезпечує певний рівень престижу.

Наразі фінансовими проблемами суспільства є:

- 👉 проблемні кредити. Не існуючі кредити та афери колекторів.
- 👉 фінансові шахраї;
- 👉 шахрайство при інтернет-покупках;
- 👉 необізнаність щодо мобільних додатків банків;
- 👉 витік особистої інформації при вчиненні фінансових операцій.

ОБГОВОРЕННЯ: З якими фінансовими труднощами зіштовхувалися ви? Про які проблеми ви найчастіше чули?

І хоча фінансова грамотність дуже широке поняття, сьогодні зупинимося на розгляді основних фінансових проблем, причин їх виникнення та механізмів захисту в таких ситуаціях.

БЕЗПЕЧНИЙ КРЕДИТ

ОБГОВОРЕННЯ: Чи брали ви або ваші батьки хоч раз кредити? Це були перевірені банківські установи? Чи не було труднощів їх віддати?

ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ

У 2017 році новинні портали облетіла звістка, що Україна стала світовим рекордсменом з проблемних кредитів – більше половини кредитів знаходяться під ризиком неповернення, що загрожує для банків втратою близько 500 мільярдів гривень. Кількість проблемних кредитів постійно зростає.

ОБГОВОРЕННЯ: Чому, на вашу думку, у більшості людей складається така ситуація?

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (опорний конспект)

Що таке проблемний кредит? Проблемний кредит – це кредит, за яким своєчасно не проведені один чи декілька платежів внаслідок значного погіршення фінансового стану позичальника. Іншими словами, особа стає не в змозі сплатити кредит або (ще частіше) відсотки за нього.

Проблемна заборгованість може виникати з різних причин.

- 👉 зовнішні (макроекономічні) чинники (характерні для періоду економічних криз у державі);
- 👉 падіння гривні, зниження доходів населення та інші економічні процеси, що негативно впливають на платоспроможність позичальника;
- 👉 нестабільна політична ситуація в державі;
- 👉 недосконалість нормативно-правової бази;
- 👉 форс-мажорні обставини, спричинені зовнішнім впливом;
- 👉 внутрішні чинники (пов'язані з діяльністю банку чи позичальника);
- 👉 недоліки при укладанні кредитної угоди;

- 👉 агресивна кредитна політика банку;
- 👉 некваліфікований персонал;
- 👉 неякісна оцінка платоспроможності позичальника;
- 👉 завищення вартості застави;
- 👉 неефективна система супроводу кредиту та відсутність моніторингу;
- 👉 внутрішньосистемні чинники (зумовлені особливостями банківської системи);
- 👉 кредитна експансія (інтенсивне розширення банками кредитних операцій з метою привласнення прибутків і пристосування ринків позичкових капіталів до умов соціально-економічного розвитку);
- 👉 велика частка наданих валютних кредитів;
- 👉 залежність банківських кредитних ресурсів від зовнішніх джерел фінансування.

Щоб не потрапити в ситуацію з проблемним кредитом слід дотримуватися таких порад:

1. Перш за все, не потрібно поспішати підписувати кредитний договір. Слід уважно ознайомитися з усіма умовами договору, щоб уберегти себе від серйозних проблем у подальшому. Для цього ви маєте право взяти копію договору для попереднього ознайомлення та звернутись до незалежного досвідченого фахівця для роз'яснення всіх незрозумілих питань.
2. Надалі потрібно звернути увагу на зміст і форму кредитного договору. Кредитний договір завжди укладається в письмовій формі (у паперовому або електронному вигляді з накладенням електронних підписів, електронних цифрових підписів або інших аналогів власноручних підписів). У договорі обов'язково мають бути зазначені сторони (кредитор і боржник), сума коштів, які надаються за кредитним договором, відсоткова ставка за кредитом, санкції у разі невиконання договору, права і обов'язки сторін, умови забезпечення виконання зобов'язання за договором, строк дії договору, реквізити сторін, їхні підписи та інші істотні умови, за недотримання яких договір можна буде визнати недійсним.
3. Одним із найбільш важливих пунктів кредитного договору являється відсоткова ставка за кредитом. Розмір та особливості нарахування відсоткової ставки мають бути прописані доступно для розуміння.
4. Ще однією важливою умовою кредитного договору, якій потрібно приділити особливу увагу є штрафні санкції, що застосовуються у

випадку прострочення виконання зобов'язань за кредитним договором. Розмір штрафних санкцій та умови їх нарахування обов'язково мають бути вказані у договорі, тому неодмінно зверніть на це увагу при вивченні умов кредитного договору і, у випадку труднощів, зверніться за роз'ясненням до працівника банку чи компетентного юриста.

5. У кредитному договорі обов'язково має бути зазначений порядок дострокового повернення кредиту. У разі укладення договору про споживчий кредит у ньому має бути передбачено, що кредитор має право в будь-який час повністю або частково достроково повернути кредит, також може бути передбачено обов'язок повідомлення позичальником кредитодавця про намір дострокового повернення споживчого кредиту з оформленням відповідного документа.
6. Варто також перевірити кредитний договір на наявність чи відсутність несправедливих умов, тобто умов, які явно свідчать про обмеження прав позичальника та обтяження його додатковими обов'язками.
7. Встановлення кредитним договором платежів, які споживач має сплатити на користь банку за дії, які банк здійснює на власну користь (ведення справи, договору, облік заборгованості).

Вичерпний перелік додаткових чи супутніх послуг, за які можливе встановлення додаткових платежів на користь банку або інших осіб передбачений статтею 20 Закону України "Про споживче кредитування". Таким додатковими платними послугами можуть бути послуги з відкриття банківського рахунку, послуги з оцінки майна споживача, договір страхування, договори про надання нотаріальних та інших додаткових чи супутніх послуг у разі, якщо вони необхідні для укладення договору про споживчий кредит.

Дії з обслуговування кредиту, відповідно до постанови Верховного суду України від 16.11.2016 №6-174цс16 не є супутніми послугами, а тому стягнення за них комісії є незаконним.

А якщо сума кредиту велика і ви невпевнені у тому, що зможете самі розібратися з договором та його умовами, не хтуйте послугами спеціалістів – юристів та економістів!

НЕ ІСНУЮЧІ КРЕДИТИ ТА АФЕРИ КОЛЕКТОРІВ

На сьогодні існує безліч випадків коли прості українські громадяни постраждали від неправомірних, а точніше, злочинних дій колекторів. Причому потерпілими виявилися не лише отримувачі позики, але й їхні родичі, друзі, сусіди по будинку, співробітники, навіть діти. Колектори роками шантажували їх і погрожували навіть фізичною розправою (такі випадки в Україні уже непоодинокі). І все це пов'язано з не існуючими кредитами, які в свою чергу існують пліч-о-пліч з аферами колекторів.

Колекторські компанії – фінансові установи, які створені та зареєстровані в порядку, встановленому законом, метою діяльності яких є стягнення так званих “проблемних заборгованостей”. Але важливо знати, що діяльність колекторів не регулюється жодним законодавчим актом. Колектори досить часто порушують закони, «вибиваючи» борги різними методами. Головна їх зброя – психологічний тиск, залякування.

Однією з афер, якими користуються колектори є випадки коли самі колектори оформлюють кредити на людей. Звісно, для цього необхідна наявність відповідних документів. І в кожного хто не знав про оформлення на нього кредиту виникає питання – Як шахраї могли заволодіти копіями документів? Для аферистів це не є великою проблемою. Люди залишають свої документи в багатьох місцях: наприклад, коли оформляють кредити, розстрочки або вирішують певні питання в органах місцевого самоврядування.

Сьогодні такі бази даних можна купити, що і роблять аферисти. Але тут потрібно розуміти, що позови до суду подібні фінансові установи подавати не будуть. Такі контори часто користуються юридичною безграмотністю громадян.

Багато людей не знають, що в нашій країні є дійсними договори в паперовому вигляді – ті, на яких ви самі ставите свій підпис. В такій ситуації необхідно відразу звертатися до правоохоронних органів та фіксувати докази переслідувань з боку колекторів: зберігати sms-ки і листи, записувати телефонні розмови, мати свідків, які чули, як вам погрожували.

Нерідко під удар колекторів потрапляють родичі боржника, навіть за умови, що вони не мають до цього кредиту ніякого документально підтвердженого відношення. Стягнення боргу з родича можливо тільки в трьох випадках: договір поруки; стан в шлюбі з боржником; спадкоємець, який вступив у права після смерті родича (боржника). У всіх інших випадках родичі не несуть відповідальність за борги. Якщо колектори продовжують тиснути на вас, зверніться до правоохоронних органів із заявою про вимагання.

Останнім часом поширеними стали випадки, коли українців призначають поручителями за чужими кредитами. Як правило, ці люди ні про що не підозрюють і з позичальником-аферистом ніколи не зустрічалися. А ось шахрай знає про вас багато, в тому числі всі контактні дані. Він законно оформляє на себе кредит і вказує вас поручителем. При цьому ви нічого не підписували і договір поруки не бачили. Потім зловмисник безслідно зникає, а вас починають тероризувати колектори. Часто навіть ваші знайомі можуть дані ваші дані як поручителя за своїм кредитом. А вимагати будуть потім з вас, часто навіть погрожуючи.

Якщо отримали дзвінок від колекторів, не панікуйте. Вимагайте надати вам реквізити договору поручительства (дата, місце, фінорганізація, хто боржник). Потім перевірте інформацію про себе в реєстрі боржників і реєстрі судових рішень – щоб точно знати, чи існує борг і чи розпочата процедура виконання судового рішення.

Підставою для поручительства є договір поручительства. Він повинен бути складений у письмовій формі і підписаний двома сторонами – банком і самим поручителем. Якщо ви нічого не підписували, то повертати кредит не зобов'язані.

Будь ласка, повідомте колекторам, що ви не ставили підпис під договором і їх вимоги не обґрунтовані.

Дзвінки все одно не припиняються? Ідіть в поліцію і пишть заяву про вимагання. Якщо ж вам показують документ з вашим підробленим підписом, звертайтеся до суду і вимагайте визнати договір поруки недійсним. Щоб довести, що підпис не ваш, заявіть клопотання про призначення почеркознавчої експертизи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Правила. У кожного учасника на столі є 2 картки – червона та зелена. Учасники прослуховують ситуацію, яку зачитує ведучий.

Задача учасників – з'ясувати чи шахрайські це дії чи ні. Якщо це фінансове шахрайство, то учасники піднімають червону картку, якщо дії правомірні – зелену картку. Після кожної ситуації викладач проводить її обговорення до 5 хвилин.

Ситуація 1. Олена зв'язалася з кредитною установою і попросила якомога швидше укласти кредитний договір. Працівники установи сказали, що

така послуга доступна з доволі помірним відсотком, договір можна укласти в усній формі, надавши лише відповідні документи. Укласти угоду?

Відповідь: ні, червона картка, дії шахрайські, адже відповідно до законодавства кредитні договори укладаються лише в письмовій формі.

Ситуація 2. Андрій укладає кредитний договір з банківською установою. В тексті договорі він помітив, на його думку, великий відсоток за кредит. Банк пояснює, що по такому виду кредиту у них встановлюється такий відсоток, на підтвердження чого показує документи. Андрій завагався. Укласти угоду?

Відповідь: так, зелена карточка.

Урок 5. **Платіжні картки для юних і незалежних** (Юридична клініка Університету Державної фіскальної служби України")

Мета	Забезпечити засвоєння понять у сфері платіжних карток для молоді, сформувані систему знань з даної теми; отримання нових знань у сфері використання платіжних карток, розуміння того, що платіжні картки є доступними та зручними у використанні
Тривалість уроку	60 хвилин
Обладнання / методичні матеріали	Комп'ютер, мультимедійний проектор і екран
Аудиторія / кількість учасників	Молодь віком 15-20 років / 20-25 осіб
Автор	Тетяна Шолкова

ХІД УРОКУ

ГРА-ЗНАЙОМСТВО З АУДИТОРІЄЮ «РОЗКАЖИ ПРО СУСІДА»

Правила. Всі школярі об'єднуються в 2 команди, кожен учасник команди повинен розказати щось про свого сусіда (вподобання, хобі, особливості тощо) і так по колу. Кожна команда обирає капітана та назву команди. Дана гра сприяє налаштуванню школярів на комунікацію один з одним та з лекторами. Кожен учасник напише в коментарях про себе: ім'я, звідки він, де навчається, який клас і як дізнався про захід.

ПІДГОТОВКА ДО СПРИЙНЯТТЯ МАТЕРІАЛУ АБО ВИЗНАЧЕННЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ, УЯВЛЕНЬ (ПРОВОДИТЬСЯ У ФОРМІ ДІАЛОГУ З АУДИТОРІЄЮ)

ОБГОВОРЕННЯ:

1. Як ви думаєте, яка мета нашої зустрічі?

2. Хто з вас уже має платіжну карту та активно нею користується?
3. Як ви думаєте, чи зручно користуватись картою і чи хотіли б ви мати власну платіжну картку?

На основі наданих учасниками відповідей, необхідно зробити висновок про зручність використання платіжних карток.

Слайд 1,2

ОСНОВНИЙ ЕТАП

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (опорний конспект)

Слайд 1,3

Що таке платіжна картка і які її переваги перед готівкою?

Банківська платіжна картка (БПК) – це персоніфікована пластикова картка з магнітною смугою або чіп-модулем, яка є ключем доступу до управління банківським рахунком і надає її власнику можливість безготівкової оплати товарів або послуг в різних торгових і сервісних підприємствах, що приймають картки до оплати, одержувати готівку у відділеннях банків і в банкоматах, а також користуватися іншими додатковими послугами та певними перевагами.

Слайд 4

Анатомія картки. Платіжна картка складається із таких складових частин:

- 1 – **Чіп.** Деякі картки мають вмонтований чіп. Щоразу при оплаті картою з чіпом потрібно вводити персональний ідентифікаційний номер (PIN), щоб підтвердити операцію. Наявність чіпа на картці значно підвищує безпеку розрахунків;
- 2 – **Номер картки.** Унікальний набір із 16 цифр, ідентифікатор платіжної картки;
- 3 – **Ваше ім'я.** Ім'я власника картки. Підтвердження власника картки. Під час оплати можуть попросити документ, який посвідчує особу;
- 4 – **Термін дії картки.** Задля безпеки кожна картка має обмежений термін дії, вказаний у форматі місяць/рік. Картка дійсна до останнього дня вказаного місяця, після чого банк перевипускає її з новим номером;
- 5 – **Безконтактний індикатор.** Усе більше карток Mastercard стають безконтактними. Якщо картка має позначку безконтактного індикатора або напис PayPass™ (для карток, випущених до 01.09.15), для оплати потрібно лише доторкнутися картою до терміналу, який приймає безконтактні оплати.

- 1 – **Магнітна стрічка.** Магнітна стрічка зберігає в зашифрованому вигляді ключ доступу до рахунку. Щоб стрічка не розмагнітилася, необхідно зберігати картку окремо від джерел електромагнітного випромінювання;
- 2 – **Місце для підпису.** Власник картки може розписатися на спеціальній смузі, щоб ніхто, окрім нього, не міг скористатись картою.
- 3 – **Захист.** Захисна голограма й логотип гарантують справжність картки Mastercard.
- 4 – **CVC2.** Номер із трьох цифр у верхній правій частині смуги для підпису. При оплаті через Інтернет введення цього номера підтверджує справжність власник картки.
- 5 – **Контакти банку.** Адреса й телефон банку, за яким можна в будь-який час зв'язатися з банком, щоб отримати кваліфіковану допомогу.

Слайд 5

Крім того, що банківська пластикова картка надає цілодобовий доступ до банківського рахунку, в держателя такої картки з'являється цілий ряд переваг. Повний перелік цих переваг залежить від типу картки. Проте якою б не була картка, її **переваги перед готівкою такі:**

- ✔ **Надійність.** Втрата банківської картки не означає, що гроші пропали. Якщо навіть хтось і заволодіє картою, він не зможе скористатися грошовими коштами внаслідок надійного захисту.
- ✔ **Зручність.** У держателя картки зникають проблеми, пов'язані із здачею при розрахунку за товари та послуги. Йому не зможуть видати фальшиві купюри, обрахувати і недодати здачу, і розміри гаманця не будуть змінюватись від розміру суми на картці.
- ✔ **Простота.** Картка є ключем доступу до грошових коштів на банківському рахунку, а значить, йому не треба її декларувати. Зберігати та використовувати гроші з картки набагато простіше та швидше.
- ✔ **Економія.** При здійсненні валютно-обмінних операцій за межами України витрати, пов'язані з цим, знижуються, оскільки конвертація здійснюється за більш вигідним курсом, ніж в обмінних пунктах.
- ✔ **Дохід.** На відміну від готівки, кошти, розміщені на рахунку в банку, яким користується держатель при проведенні операцій з використанням картки, приносять додатковий дохід у вигляді відсотків на залишок коштів.
- ✔ **Контроль.** Маючи картку, дуже зручно контролювати сімейний бюджет і вести домашню бухгалтерію. Держателю картки не треба згадувати скільки і на що він витратив коштів, оскільки завжди можна отримати виписку з рахунку.

2. Які є види платіжних карток?

Всі банківські платіжні картки можна розділити на два основних види – дебетові та кредитні.

Дебетові – дозволяють витратити тільки власні кошти. На них неможливо отримати кредит чи оформити розстрочку. Картка дозволяє використовувати кошти доступного залишку на депозитному рахунку, до якої вона прив'язана. Картка виконує функцію банківського чека, однак її застосування є надійнішим, тому що ідентифікація власника відбувається в момент здійснення операції і гроші надходять на банківський рахунок торгового підприємства негайно.

Різновидами платіжних (дебетових) карток є:

- 👉 **Зарплатна картка** – використовується для нарахування заробітної плати
- 👉 **Студентська картка** – використовується для нарахування стипендії
- 👉 **Пенсійна або соціальна картка** – використовується для нарахування пенсії або соціальної допомоги.

Кредитні – надають можливість користуватися не тільки власними, а й кредитними грошима в межах встановленого банком ліміту з відстрочкою нарахування відсотків. На відміну від дебетової картки кредитна картка може бути не пов'язана з реальним банківським рахунком. В залежності від кредитної здатності (ліміту), якій (якому) відповідає даний платіжний засіб, розрізняють: звичайні, “золоті” і “платинові” кредитні картки.

В залежності від класу платіжні картки можуть бути основними, базовими, універсальними, елітними тощо. За використанням технологій платіжні картки можуть бути з магнітною стрічкою, з чіпом, безконтактні, віртуальні, а також для дітей.

Отже банківська платіжна картка – це персоніфікований платіжний інструмент, який надає можливість власнику картки здійснювати безготівкові розрахунки по оплаті товарів або послуг, а також отримання готівки у відділеннях банків і банківських автоматах (АТМ). Платіжна картка на сьогоднішній день є невід'ємною частиною нашого життя, яка його полегшує та удосконалює.

Слайд 7

ОБГОВОРЕННЯ:

А ви знаєте що є дитячі картки?

Які ви знаєте картки для дітей?

З якого віку можна стати її володільцем?

Що для вас означає володіти банківською картою, навіщо вона вам?

Слайд 8

Junior Card: що це?

Junior Card – це спеціальна платіжна карта, яка розрахована для дітей. Prosto дуже цікавий банківський продукт – кредитна картка Junior (в рамках проекту ЮніорБанк) для 7-15-річних дітей із встановлюваним батьками кредитним лімітом. Дана карта розрахована на юних та незалежних, вона сприяє самостійності, виробленню вміння розпоряджатися грошима та користуватись платіжною картою.

Дана картка є гарантією того, що гроші не загубляться. Дану картку можна оформити як додаткову, тобто прив'язану до рахунку батьків, так і оформити персональну. Дана картка сприяє виробленню самостійності, набуттю навичок планування власних витрат, а також навичок заощадження.

Слайд 9

Картка Юніора: ПриватБанк.

Приватбанк видає спеціальні картки Юніора, які розраховані на школярів від 6 до 17 років. ЮніорБанк – це спеціальна освітня програма ПриватБанку для школярів.

Картка Юніора вчить навичкам користування банківськими послугами, а також навичкам розумно розпоряджатися кишеньковими грошима. Таким чином можна навчитися фінансовій грамотності та фінансовій самостійності.

Картка Юніора оформлюється безкоштовно, однак можна зробити картку з фото (50 грн.), картку з індивідуальним дизайном (99грн., 149 грн.).

Картка Юніора слугує своєрідним “електронним гаманцем”, де надійно зберігаються кишенькові кошти. У будь-який час дану картку можна поповнити або безпосередньо у відділенні ПриватБанку або через Інтернет-банк Приват 24. За допомогою даної картки контролюються всі витрати шляхом SMS-інформування, також можна налаштувати регулярний переказ коштів із картки батьків на Картку Юніора.

Для того, аби отримати картку Юніора необхідні:

- ✔ свідоцтво про народження дитини (допускається свідоцтво, видане не в Україні);
- ✔ довідка ІПН (обов'язково для дітей з 14 років);
- ✔ електронний паспорт (ID-картка) (з 14 років) або загальногромадянський паспорт (з 16 років);
- ✔ наявність у батьків картки "Універсальна" та особистого номера телефону у дитини;

Оформити Картку Юніора можна в будь-якому відділенні ПриватБанку.

Слайд 10

Відео "ПриватБанк. Картка Юніора"

Слайд 11

Картка Юніора є дуже корисною й тим, що на ній можна не лише зберігати гроші, а й отримувати дохід. Дохід складає 7% річних на залишок особистих коштів понад 100 грн (гроші зараховуються на бонусний рахунок картки). Для цього потрібно активувати депозитну функцію картки в Приват24 або через банкомат. Тобто, зробити це доволі легко і таким чином можна заощаджувати та отримувати додатковий дохід.

Слайд 12

Відео "Депозитна властивість картки"

Окрім того, картка Юніора надає можливість:

- ✔ отримати банківську освіту на www.juniorbank.ua;
- ✔ відвідувати захопливі бізнес-квести, екскурсії в банк, навчатися в БізнесШколі, де викладають топ-менеджери Банку;
- ✔ отримувати бонуси в разі оплати товарів у магазинах – партнерах програми лояльності "Бонус Плюс";
- ✔ брати участь у змаганнях, конкурсах та акціях, організованих ЮніорБанком спільно з Mastercard.

БізнесШкола ЮніорБанку – школа фінансової грамотності для дітей. На тренінгах БізнесШколи можна навчитися лідерства, самостійності, дізнатися правила побудови стартапів і ефективних комунікацій, навчитися розбиратися в послугах і продуктах банку. Щоб стати учнем БізнесШколи, достатньо оформити Картку Юніора, зареєструватися на сайті ЮніорБанку (www.juniorbank.ua) та подати заявку на навчання. У БізнесШколі можуть навчатися школярі віком від 10 до 16 років. Тобто, оформивши картку Юніор можна отримати можливість навчатися в БізнесШколі та отримати цікаві навички та знання.

Слайд 13

“Дитяча картка”: ОщадБанк

Ощадбанк також видає спеціальні картки для юних та незалежних, які можна придбати у будь-якому відділенні Ощадбанку. Ощадбанк розпочав випуск “Дитячої картки”. Це миттєва безконтактна платіжна картка Mastercard з унікальним дизайном.

“Дитяча картка” дає можливість здійснювати безготівкові розрахунки, в тому числі безконтактні, в торговій мережі, оплачувати послуги мобільного зв'язку, здійснювати карткові перекази. Поповнювати її можна через інформаційно-платіжні термінали, банкомати Ощадбанку або онлайн-систему “Ощад 24/7”. Для отримання картки не потрібні документи. Придбати її можна у відділеннях банку.

“Дитяча картка” – це відповідь на запити і потреби клієнтів. Банк врахував при її випуску як інтереси батьків, так і інтереси молодого покоління. З одного боку, діти хочуть бути більш самостійними, хочуть використовувати сучасні фінансові інструменти, зокрема платіжні картки. З іншого – батьки зацікавлені у фінансовій грамотності дітей. Користування власною платіжною картою навчить дітей бути більш уважними і відповідальними, а батьки зможуть контролювати їх витрати.

Слайд 14

Відео “Дитяча картка від Ощадбанку”

Слайд 15

FUN картка: Райффайзен Банк Аваль.

FUN картка – це платіжна картка, яка випускається на ім'я дитини віком від 6 до 18 років. Дана картка використовується для здійснення розрахун-

ків, а також навчає фінансовій грамотності. FUN картка випускається до карткового рахунку одного з батьків.

Для того, аби відкрити FUN картку необхідні:

- ✔ паспорт батьків та ідентифікаційний код;
- ✔ свідоцтво про народження (для дитини до 14 років);
- ✔ ID-картка із зазначеним ідентифікаційним кодом (для дитини від 14 років).

Переваги та недоліки Junior Card.

Слайд 16

Можна виділити такі основні переваги дитячих платіжних карток:

- ✔ зручний та дешевий спосіб передавати гроші віддалено;
- ✔ батьківський контроль за витратами, а також економія власного часу;
- ✔ картка надає не лише дітям, але й батькам більше можливостей, ніж готівка;
- ✔ за допомогою дитячих карток набуваються навички використання сучасних технологій, а також навички правильного розпорядження власними фінансами, а також складання та ведення власного бюджету;
- ✔ платіжна картка більш гігієнічна в порівнянні з паперовими грошима, які переходять з рук в руки. Даний критерій особливо важливий в сучасних умовах, адже дитини безпосередньо не буде контактувати з паперовими грошима.

Слайд 17

Окрім того, Junior Card мають і деякі недоліки, серед яких

- ✔ існує ризик втрати платіжної картки, однак замінити її доволі легко;
- ✔ доволі часто трапляються випадки, коли діти молодшого віку повідомляють пін-код сторонній особі, саме тому тримати на даній картці велику суму коштів не дозволяється. Саме тому на даних картках і встановлюється відповідний ліміт;
- ✔ у разі відсутності навичок контролю власних фінансів, витрати можуть збільшитися при користуванні платіжною картою.

Слайд 18

Які небезпеки можуть підстерігати при користуванні картою?

Насамперед, після отримання картки перше, що необхідно зробити, це – запам'ятати, а краще відразу десь записати PIN-код. Не можна писати PIN-код на платіжній картці або зберігати записаний PIN-код разом з платіжною картою на папері або іншому носії інформації. Найпершими небезпеками, які можуть виникнути при користуванні платіжною картою – це повідомлення PIN-коду чи CVV2 / CVC2 (код доступу до Інтернет-операції платіжною картою) стороннім особам, також можливе ведення даних картки на неперевірених сумнівних сайтах або людям, які представляються представниками банку. sms-повідомлення з текстом “ваша картка заблокована”, дзвінки “з банку” із запитаннями про реквізити банківської картки, електронні листи з дивними посиланнями на сторінки, зовні схожі на сайти банків – все це справа рук шахраїв. Методи у них різні, але мета одна – вкрасти гроші з банківської картки. Вони маніпулюють людьми, використовуючи їх страх втратити кровно зароблені і низький рівень фінансової грамотності.

Слайд 19

Основні правила користування платіжною картою:

- ✔ Не можна передавати платіжну картку в користування іншій особі, а також повідомляти свій PIN-код, навіть дружині, чоловіку, дітям, онукам, співмешканцям, колегам, сусідам, підприємцям.
- ✔ Не можна повідомляти номер платіжної картки (16 цифр) телефоном, СМС, у листі, окрім випадків, особистого дзвінка Контакт-центру Банку, який видав цю платіжну картку, та повідомлення номеру картки оператору Контакт-центру.
- ✔ Не можна повідомляти CVV2/CVC2 (код доступу до Інтернет-операції платіжною картою) телефоном, СМС, у листі.
- ✔ Не можна повідомляти місяць та рік закінчення строку дії платіжної картки телефоном, СМС, у листі.

Співробітники Банку або платіжні системи Visa та MasterCard ніколи не запитуватимуть телефоном, у СМС або в листі номер платіжної картки, CVV2 / CVC2, місяць та рік закінчення строку дії платіжної картки. У разі якщо співробітники Банку телефонують на контактний номер телефону, то вони можуть запитати лише прізвище, ім'я, по батькові та дату народження.

Ніяких інших даних співробітники Банку не називають і не запитують!

Також співробітники Банку або платіжні системи Visa та MasterCard ніколи не надсилатимуть у СМС або в листі посилання на сайти, де потрібно ввести дані платіжної картки (номер платіжної картки, CVV2 / CVC2, місяць та рік закінчення строку дії платіжної картки), пам'ятайте, що ці сайти – фальшиві. Згодом отримана інформація використовується для проведення шахрайських операцій платіжною картою в Інтернеті.

- 👉 Не можна зберігати номер платіжної картки, CVV2 / CVC2, місяць та рік закінчення строку дії платіжної картки на папері, в телефоні, смартфоні, планшеті, ноутбучі, домашньому або робочому комп'ютері.
- 👉 Не можна залишати платіжну картку без нагляду (особливо в торговельних точках, барах, ресторанах, готелях, касах будь-яких установ).
- 👉 Необхідно перевіряти рух коштів на поточному рахунку не менше одного разу на місяць. Також можна укласти з Банком договір для отримання SMS-повідомлень про рух коштів на поточному рахунку: на мобільний телефон при кожній операції з поточним рахунком надходитиме звіт.
- 👉 Також необхідно змінювати кодове слово 1 раз на рік з метою запобігання можливого шахрайству, коли телефонну ідентифікацію проходять підставні особи, які заволоділи чужими ідентифікаційними даними (кодове слово, номер паспорту, ІПН, дата народження, адреса проживання або прописки).
- 👉 Не можна вводити PIN-код платіжної картки в Інтернеті. Також не можна вводити дані платіжної картки в спливаючих (pop-up) вікнах. Зверніть увагу, що для введення CVV2 / CVC2 на захищених сайтах використовується "віртуальна клавіатура", а на шахрайських та незахищених – ні.
- 👉 Необхідно уникати проведення оплат за товари, послуги, комунальні платежі з публічного комп'ютера (кафе, бару, ресторану, готелю, бібліотеки, пошти, інших торговельно-сервісних підприємств, що надають послуги доступу до Інтернету).
- 👉 Також можна установити ліміт на суми / кількість операцій для розрахунків у Інтернеті.

Де шахраї можуть отримати ідентифікаційні дані:

- 👉 Інтернет: у соціальних мережах ВКонтакте, Однокласники, ВСети, Я.ру, Facebook, Google+, Tumblr, Twitter, Avaaz, Ask.fm, Badoo, Dudu, Flickr, Foursquare, Instagram, Last.fm, LinkedIn, LiveJournal, MySpace, Mixi, Orkut, Renren, Sina Weibo, SoundCloud, Tagged, відвідуючи відкриті сторінки та зламуючи закриті сторінки, електронні поштові скриньки, гаманці.
- 👉 У разі передачі даних стороннім особам та організаціям у магазинах, на вулицях, приймаючи участь в акціях, розіграшах, отриманнях знижок (карток на знижки) на товари та послуги.
- 👉 В інших місцях, де надається номер паспорта, ІПН, дата народження, адресу проживання або прописки.

Слайд 20

Що робити, у випадках порушення даних правил?

1. Що робити, якщо PIN-код платіжної картки став відомий стороннім особам?
2. Що робити, якщо платіжну картку було вкрадено?
3. Що робити, якщо з платіжної картки зникли гроші?
4. Що робити, якщо платіжна картка була загублена?

Слайд 21

У всіх цих випадках, найголовніше – це оперативність. Найперше, що потрібно робити у таких випадках – це заблокувати платіжну картку. Тут на допомогу прийдуть найближче відділення банку, мобільний додаток або інтернет-банкінг. Найшвидший спосіб – це зателефонувати на гарячу лінію банку. Рекомендується зберегти номер телефону в контактах мобільного, щоб не витратити час на пошуки, за який можуть бути зняті гроші. Після дзвінка і ідентифікації свого клієнта співробітник банку відразу ж заблокує платіжну карту.

Далі, що потрібно робити у такому випадку – це перевипуск картки. Далі у власника зниклої карти є три варіанти: отримати гроші, які були на картці, в касі банку (потрібен паспорт), перерахувати у мобільному додатку кошти на батьківську картку, попросити перевипустити нову карту замість втраченої (це можна зробити без відвідування відділення) – тоді, після її випуску, наявні на рахунку кошти можна буде зняти вже з нової карти. Якщо по

карті були проведені операції, які клієнт не підтверджує або не розпізнає, потрібно оперативно повідомити про це банк, написавши відповідну заяву. Кожна заява розглядається співробітниками банку в індивідуальному порядку, і по кожній проводиться перевірка. Рішення про повернення коштів приймається, керуючись законами України, постановами НБУ, правилами міжнародних платіжних систем Visa Inc. і Mastercard Europe.

Слайд 22

Що робити, якщо ваша банківська картка застрягла в банкоматі або ви її там забули?

Крок 1.

Не панікувати, а спробувати впоратися самостійно. Для цього можна затиснути на декілька секунд кнопку «Скасувати» і карта має вийти. Якщо картка не з'являється, тоді треба шукати на самому банкоматі номер телефону технічної підтримки і повідомити про інцидент. Вам мають пояснити, що робити далі. Якщо банкомат знаходиться в приміщенні банку, зверніться до співробітників: можливо, вам пощастить і достатньо буде просто написати заяву на повернення і дочекатися інкасації.

Чого точно не варто робити, так це стукати по банкомату руками і ногами. В кращому випадку нічого не станеться. У гіршому ж, ваша поведінка приверне увагу охорони і ви додасте собі неприємностей.

Крок 2.

Якщо картку «зажувало» банкоматом вашого банку, то процедура повернення займе набагато менше часу. Ось що вам потрібно зробити:

- ✔ Повідомте телефоном про те, що трапилося, назвіть свої дані і дані карти, а також при необхідності дайте відповідь на контрольне запитання. Тому дуже важливо, мати інформацію про карту, секретне питання десь записаною. Важливо, не втрачати конверт, в якому вам видавали карту! Співробітник банку розповість вам, куди і з якими документами вам потрібно звернутися для оформлення заяви на повернення картки.
- ✔ Заблокуйте карту. Це рекомендується, особливо якщо картка зникла через несправність банкомата. Так ви точно будете впевнені, що вашими грошима ніхто не скористається.

- ✔ Дізнайтеся, що потрібно для випуску додаткової картки. У багатьох випадках це відбувається швидше, ніж повернення проковтнутої картки.
- ✔ Якщо картка залишилася в банкоматі чужого банку, доведеться спілкуватися з їхніми співробітниками. У цьому випадку ваші дії мають бути такими:
- ✔ Перш за все, зателефонуйте до банку, який обслуговує банкомат, і дізнайтеся, яким чином ви можете повернути свою карту. Номер телефону ви знайдете на самому банкоматі.
- ✔ Потім зверніться до банку, що видав вам картку, і повідомте про ситуацію. Можливо, вам знадобиться лист-підтвердження від вашого банку, який вам потрібно буде надати банку, в банкоматі якого ви намагалися знімати гроші.
- ✔ Обов'язково заблокуйте карту.

Навчіться користуватися онлайн-банкінгом

Користування цією послугою надає багато зручних для вас можливостей, а саме:

- ✔ Самостійний контроль та перегляд коштів ваших власних рахунків;
- ✔ Блокування платіжної картки на випадок, якщо вашу картку «зажувало» банкоматом або було втрачено;
- ✔ Листування з банком для отримання консультаційної допомоги тощо.

ТЕМАТИЧНА ГРА ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НОВИХ ЗНАТЬ І ВМІНЬ

1 гра

Потрібно поділити учнів на 2 команди. Кожна команда повинна придумати власний вид платіжної картки (для певної категорії осіб чи для спеціальних розрахунків тощо). Кожна команда повинна представити власну картку, зазначаючи та обґрунтовуючи те, навіщо вона потрібна та як її використовувати. Вигадані платіжні картки можуть бути комічними та незвичайними. Команди повинні сказати чому ця платіжна картка є потрібною та зазначити її ефективність у процесі її використання. Вона повинна мати переваги над іншими, мати те що привабить клієнта і буде її вирізняти із схожих продуктів. *Написати у коментарях, обговорити.*

Метою проведення такої гри є формування у учнів правильного і конструктивного розуміння поняття “платіжна картка”, а також формування уявлення про її значення та мету її використання.

У підсумку ми побачимо наскільки по-різному можуть мислити учні. З цього робимо висновок, що платіжні картки є доволі потрібними та зручними у використанні, вони навчають фінансовій грамотності та самостійності.

2 гра

Які ще банки видають картки для дітей і на яких умовах?

ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАП **ГРА «БЛІЦ-ОПИТУВАННЯ»**

- 1) Що ж таке платіжна картка?
- 2) Які є види платіжних карток?
- 3) Що таке Junior Card?
- 4) Які переваги Junior Card?
- 5) Які недоліки Junior Card?
- 6) Чи хотіли б ви мати власну платіжну картку і для чого?
- 7) Які переваги платіжної картки перед готівкою?
- 8) Які небезпеки можуть підстерігати при користуванні картою?

ДОДАТКИ ДО УРОКУ

Урок 6. **Фінансові шахраї: як захиститись і як діяти?**

(Юридична клініка "Adiutorium" Національного університету "Чернігівська політехніка")

Мета	Сформувати основні поняття фінансового шахрайства та визначити порядок захисту від його проявів
Тривалість уроку	60 хвилин
Обладнання / методичні матеріали	Фліпчарт, ватмани, маркери, мультимедійний проектор
Аудиторія / кількість учасників	Молодь віком 15-20 років / 20-25 осіб
Автор	В'ячеслав Пузирний

ХІД УРОКУ **ФІНАНСОВІ ШАХРАЇ: ОСНОВНІ СХЕМИ,** ЯК ЗАХИСТИТИСЯ, ЯК ДІЯТИ

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА (опорний конспект)

Проблема поширення шахрайства у фінансовому секторі існує в усьому світі. І Україна в цьому питанні не є винятком. Найбільша кількість таких випадків фіксується в банківському секторі. Цікаво, що протягом 2019 року шахраї викрали з банківських рахунків громадян 362 млн грн, для порівняння в 2018 році йшлося про значно меншу суму – 245 млн грн.

Найбільш актуальні схеми "фінансових шахраїв":

- 👉 **Entertainment fraud, або розважальне шахрайство** – виманювання грошових коштів або реквізитів картки, замасковане під онлайн-бронювання житла чи авто, онлайн-продаж транспортних документів чи туристичних подорожей, квитків у кінотеатри, на концерти чи спортивні події тощо.
- 👉 **Телефонне шахрайство** – зловмисники через маніпуляції виманюють під час телефонного дзвінка реквізити картки, SMS-паролі та ідентифікаційні дані.

- 👉 **Голосове меню.** Шахраї використовують поради банків, щоб завоювати довіру громадян. “Нікому не передавайте код, який надійде в повідомленні”, – запевняють жертву. Натомість рекомендують включити інтерактивне голосове меню і продиктувати цифри в тоновому режимі після сигналу. Самі тим часом прослуховують секретний код. Код-підтвердження для входу в інтернет-банкінг чи інших операцій з банківською картою, таким чином, опиняється в руках зловмисників.
- 👉 **“Безпечний” рахунок.** Найефективніший спосіб змусити жертву виконувати бажання зловмисників – попередити про небезпеку. Дзвінок “від працівника банку” сповіщає, що рахунок клієнта заблокований або злодії намагаються вивести гроші. Все, що варто зробити, – переказати кошти на
- 👉 **“безпечний” рахунок.** Головна умова – діяти негайно. Це штовхає невдачу надіслати гроші на рахунок шахрая.
- 👉 **Онлайн-обмінники.** Все більше товарів та послуг ми шукаємо і оплачуємо онлайн. Щоб перевірити сайт, достатньо за кілька хвилин почитати відгуки в інтернеті чи подивитися чорний список. На жаль, громадяни ігнорують заходи безпеки та купуються на зручність і легкість здійснення операцій. Тому часто кошти зникають на невідомих рахунках чи номерах мобільних телефонів.

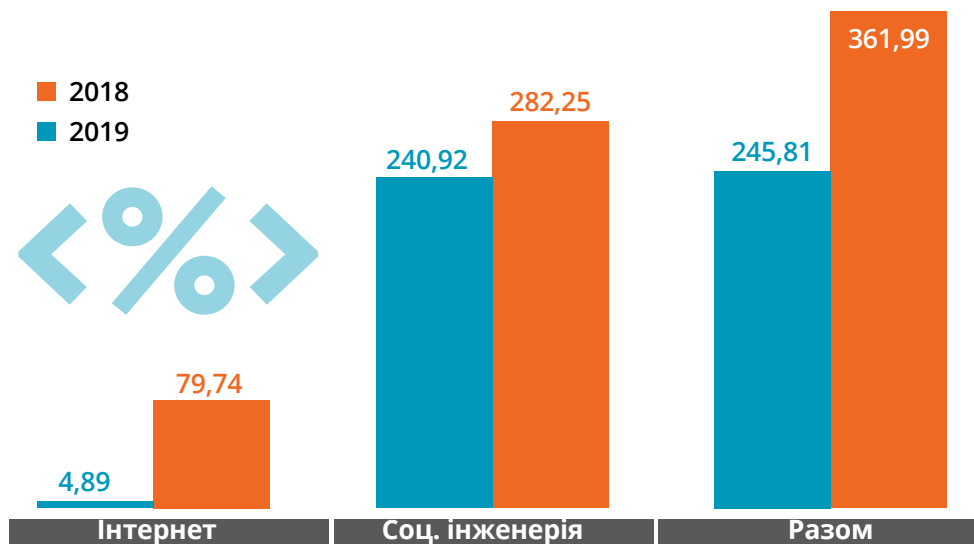
Свіжий приклад. Аферисти створили шахрайський сайт mobilpay.com.ua, який працює під виглядом обмінника і має безліч сторінок-клонів. Через нього користувачі здійснювали грошові перекази з особистого мобільного рахунку на банківську картку. Зловмисники підмінювали номер отримувача. Таким чином, гроші списувалися з мобільного рахунку, а на банківську картку не потрапляли, поповнюючи баланс картки шахрая. За даними лише одного платіжного сервісу, завдяки mobilpay.com.ua за 54 доби шахраї отримали понад 120 тис. грн чистого прибутку.

- 👉 **Фальшиві інвойси.** Новий вид шахрайства, який стрімко набирає обертів-схеми з інвойсами, тобто документами, які надсилає продавець покупцеві при оплаті товару. Інвойс містить інформацію про ціни та кількість товарів і послуг, які замовляє покупець. Шахраї, довідавшись про те, що жертва чекає певне замовлення, надсилають на пошту фальшиві листи з іншими реквізитами.

ОБГОВОРЕННЯ: Як Ви думаєте, які найпоширеніші схеми шахраїв використовуються ними і на сьогодні? – соціальна інженерія (психологічний вплив) та інтернет – 66% від усіх випадків.

Для прикладу: сукупний розрахунковий дохід шахраїв 2018/2019 (млн. грн).

👉 **Скіммінг.** Для цього виду шахрайства злочинець використовує такий пристрій як «скімер». Створити клон картки мало. Для того, щоб заволодіти чужими коштами, необхідно знати ще й PIN-код. Для його отримання шахраї або використовують накладку на клавіатуру, або встановлюють мініатюрну камеру.

Зрештою вони отримують клон вашої карти та дані, необхідні для доступу до коштів на ній.

Захист: по-перше, варто прикривати рукою клавіатуру банкомату, коли ви вводите PIN-код. По-друге, краще встановити ліміт на день на зняття готівки. У цьому випадку, якщо шахраї заволодіють вашими даними карти, вони зможуть зняти лише встановлену вами мінімальну суму.

👉 **Кеш-трєппінг.** Суть схеми полягає в заклюванні отвору для видачі готівки з метою подальшого присвоєння коштів. Ця схема, насправді, одна з найпростіших. Оскільки тримається, по суті, на неуважності людини.

Захист: необхідно звертати увагу на повідомлення, отримані від банку після проведення операції. Якщо банкомат не видав вам чек з інформацією або не надіслав повідомлення про те, що операцію не вдалося виконати і при цьому не видав готівку, скоріш за все, вас намагаються обдурити шахраї. Тих же висновків можна дійти, якщо прийшло повідомлення від банку на телефон, що кошти успішно зняті.

Порада! У такій ситуації не варто відходити від банкомату й одразу подзвонити в банк за номером телефону, який вказаний на банкоматі.

☑ **“Добрий день, я працівник банку”.** Телефонне шахрайство. Кіберзлочинці телефонують людині, представляючись працівником банку, НБУ чи інших державних органів. А під час розмови намагаються різними шляхами виманити у жертви реквізити її платіжної карти, необхідні для доступу до коштів: номер, PIN-код та CVV-код.

Захист:

- ☑ Справжні працівники завжди звертаються до вас на ім'я під час розмови.
- ☑ Банківські працівники ніколи не запитують PIN чи CVV-код. Та й загалом повідомляти ці два коди жодним стороннім особам не потрібно.
- ☑ Якщо у вас є підозри щодо того, що ваш PIN став відомий іншим особам, варто якнайшвидше його змінити.
- ☑ Якщо ви загубили карту чи у вас її викрали, одразу ж телефонуйте на гарячу лінію вашого банку та попросіть її заблокувати.
- ☑ Стабільно перевіряйте стан коштів на вашому рахунку: це допоможе якнайшвидше помітити операції, який ви не виконували.
- ☑ **“Вітаємо, ви виграли мільйон!”** Шахрайство в месенджерах. Шахрайська схема з несподіваним виграшем, здається, існувала завжди. Але й досі є ті, хто потрапляє на цей гачок. Ніколи не переходьте за посиланнями в смс-повідомленнях, електронних листах, месенджерах, якщо ви не впевнені в тому, хто їх надіслав.

Захист: не забуваймо основне правило – нікому не розголошувати дані банківської карти. А також перевіряти оригінальність акаунтів свого банку в соціальних мережах. Зазвичай на офіційних сайтах банків є посилання на справжні сторінки.

☑ **Схеми з працевлаштуванням.** “Найпоширеніша схема – робота вдома, наприклад, набір тексту чи сортування кавових зерен, за яку аферисти просять заплатити завдаток, своєрідний гарантійний внесок”. За бажання працювати вдома доведеться заплатити, але один раз. Натомість, надсилаючи фото документу, ви ризикуєте отримати кілька кредитів в МФО, які дають позики онлайн, та довго сплачувати заборгованість.

Захист: Ні в якому разі і нікому не висилати своїх особистих даних, а також ксерокопій чи фотографій особистих документів, лише при зустрічі of-line і перевіреному роботодавцю. Або взагалі скористатися пошуковими системами самостійно без допомоги агентств.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

Правила. У кожного учасника на столі є 2 картки – червона та зелена. Учасники прослуховують ситуацію, яку зачитує ведучий.

Задача учасників – з'ясувати чи шахрайські це дії чи ні. Якщо це фінансове шахрайство, то учасники піднімають червону картку, якщо дії правомірні – зелену картку. Після кожної ситуації викладач проводить її обговорення до 5 хвилин.

Ситуація 1. Івану зателефонував незнайомий номер “0630809818”, дівчина представилася працівницею банку і повідомила, що його картку заблоковано. Для того, щоб звідти не пропали всі гроші, йому терміново потрібно надати працівниці пін-код картки і основні данні. Чи шахрайські дії?

Відповідь. так, червона картка.

Ситуація 2. Івану на телефон прийшло смс-повідомлення від Приват-банку, що його картка заблокована і проханням передзвонити на гарячу лінію банку за детальною інформацією. Іван перевірів в інтернеті номер, який був наданий у повідомлення, зазначалося, що це дійсно гаряча лінія банку. Телефонувати? Чи це шахрайство?

Відповідь. це не шахрайські дії, зелена картка.

Чим дана ситуація відрізняється від попередньої? Обговорення.

Ситуація 3. Аліна перед тим як їхати в інше місто, шукала квартиру, щоб її орендувати на тиждень. Знайшовши підходящий варіант, її попросили внести завдаток (20% від суми оренди) та казати номер картки, ПІБ та пін-код. Чи це шахрайські дії?

Відповідь. так, червона картка.

Ситуація 4. Олег знайшов роботу на work.ua, перейшов на офіційний сайт компанії та прочитав вимоги. Там просили надіслати резюме з анкетними даними

– ПІБ, місце народження, освіта, вміння і тд. Чи шахрайські це дії?

Відповідь: ні, зелена картка.

Кожна ситуація підлягає обговоренню до 3 хвилин.

⟨%⟩ ГРА “РОЗКРИЙ ШАХРАЯ”

Правила гри.

1. З учасників уроку обирається з особи.
2. Розподіл ролей учасників: 1. Шахрай 2. Представник банку 3. Клієнт.
3. Тренер видає фабули справи, обрані учасники розігрують ситуацію.

Фабула справи: Суть ситуації полягає в тому, що клієнту подзвонили уточнити по сплаті його кредиту. Шахрай намагається якомога більше вивідати даних у клієнта, тому що не володіє ними. Працівник банку навпаки апелює фактами та відомостями, задає конкретні запитання. Клієнт та учасники повинні розібратися хто з них хто, беручи до уваги теоретичний матеріал, який був наданий по ходу уроку.

Клієнту та аудиторії потрібно з'ясувати, хто з них хто та з ким з них більш вигідно укласти угоду.

Обрані учасники йдуть готуватися, а тренер з іншими учасниками розглядає ще один теоретичний блок. (тривалість підготовки 15 хвилин)

ІНТЕРНЕТ-ПОКУПКИ: “ ЯК НЕ СТАТИ ЖЕРТВОЮ ШАХРАЇВ? ”

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (опорний конспект)

Перехід торгівельної бізнес-активності в онлайн режим призвів до різкого збільшення Інтернет-шахрайства та кількості вчинених кіберзлочинів.

Злочинці вигадують все нові схеми з викачування грошей з користувачів. Практично повна безкарність, анонімність шахраїв, велика кількість довірливих людей – все це підживлює цей своєрідний “бізнес”.

Низька ціна товару або значно нижча від конкурентів, необхідна повна або часткова передплата, відразу повинна насторожити покупця. Така схема шахрайства є найпоширенішою. Продавець виставляє низьку ціну, але просить обов'язково передплату, повну або часткову, відмовляється

від оплати у відділені служби доставки. В таких випадках покупець оплативши товар, його частину чи вартість доставки досить часто залишається з нічим.

Основне правило будь-яких покупок в Інтернеті – передоплату вносьте тільки перевірним продавцям, з іншими оплачуйте товар після отримання. У реальних та добросовісних продавців є такий вид оплати, як накладений платіж.

Більшість шахраїв шахраїв зазвичай не пристають на таку пропозицію. Також коли дають номер карти для передоплати, радимо зайти на сайт кіберполіції, де в розділі «Стоп фрод» ви можете перевірити номери наданого вам рахунку, чи не входить він до списку шахрайських;

Як уникнути Інтернет-шахрайства:

- 👉 В жодному разі не перераховуйте гроші у якості завдатку чи передоплати особам, які подали приватні оголошення.
- 👉 Перегляньте профіль сайту, з якого збираєтесь замовити річ: як давно він створений; які відгуки клієнтів; чи є послання на профіль клієнта, який вже замовляв товар.
- 👉 Зазначені в оголошеннях номери спробуйте перевірити через пошукові системи Інтернету. Не виключено, що хтось вже став жертвою шахрая і попереджає інших про це.
- 👉 Замовляючи товари чи послуги через офіційні сайти, обов'язково перевірити, чи вони не фішингові, тобто шахрайські веб-ресурси, які виманюють реквізити платіжних карток під виглядом надання послуг, що не існують (наприклад, поповнення мобільного рахунку, переказів з картки на картку, замовлення квитків на різні концерти, вистави), або веб-ресурс організації, якій користувач довіряє (наприклад, клон інтернет-банку).
- 👉 Будьте обережні, якщо продавець мешкає на непідконтрольних Україні територіях. Розшукати та притягнути до відповідальності шахрая, котрий там проживає, неможливо.

Законодавством передбачений перелік обов'язкової інформації, яка зазначається на сайті Інтернет-магазину, зокрема: повне найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи – підприємця; місцезнаходження юридичної особи або місце реєстрації та місце фактичного проживання фізичної особи – підприємця; адреса електронної пошти та/або адреса Інтернет-магазину.

Куди скаржитися на шахраїв в Інтернеті?

Якщо Ви стали жертвою Інтернет-шахрайства – не соромтеся, а звертайтеся у правоохоронні органи. В Управлінні по боротьбі з кіберзлочинністю МВС України можна оформити електронну заяву про випадок правопорушення.

Якщо гроші були переведені шахраєві через платіжну онлайн систему, то варто звернутися в службу підтримки цієї платіжної системи. Є ймовірність, що після цього рахунок шахрая заблокують.

У випадку ж з Інтернет-магазинами потрібно написати скаргу на адресу продавця. Якщо претензія буде проігнорована, то потрібно буде подати заяву в правоохоронні органи або звернутися в прокуратуру.

Зауважте, що власники Інтернет-магазину не є недосяжними. Сайт знаходиться на хостингу, а це припускає наявність паспортних даних власника. Якщо на ресурсі вказано юридичну адресу, то ви можете відразу подати в суд і відстояти свої права споживача.

Мобільні додатки банків: “як вберегтися від витоку персональних даних”

ОБГОВОРЕННЯ: Хто з вас користується мобільними додатками банків та інтернет-оплатою?

Все більше людей переходить на таку зручну форму оплати і переказу коштів, але і тут потрібно бути обережним.

Банківський мобільний додаток – це спеціальна програма, яка прив'язує електронний кабінет клієнта до його мобільному телефону. Відповідно, щоб скористатися послугою, потрібно бути клієнтом банку.

Багато українських банків для зручності клієнтів пропонують скористатися додатками для мобільних телефонів.

Ключовим у користуванні такими додатками є вберегтися від витоку персональних даних.

Найперша порада буде – свідомо розуміти кому, за яких умов і в якому обсязі ви надаєте свої персональні дані. Адже при наданні персональних даних банку, або державним органам, навіть при реєстрації на сайті або у додатку (в тому числі й в додатку “Дія”) ви маєте письмово (чи у електронній формі) надати згоду на обробку персональних даних. Зазвичай це відбувається або шляхом підписання окремого документа, або ж надання згоди в електронній формі шляхом проставлення відповідних відміток на сайті чи у додатку. При наданні персональних даних банку, або державним органам ви маєте письмово надати згоду на обробку персональних даних.

Для того, щоб зробити свідомий вибір – давати чи не давати згоду на обробку персональних даних – особа повинна мати відповіді на такі питання:

- ✔ хто оброблятиме її персональні дані? (назва володільця персональних даних, його адреса, контактні телефони тощо)
- ✔ з якою метою оброблятимуться персональні дані? (мета має бути сформульована чітко та зрозуміло)
- ✔ які саме персональні дані будуть оброблятися? (конкретний вичерпний перелік персональних даних особи, який планується обробляти)

Таким чином, можна дійти висновку, що для захисту своїх персональних даних необхідно: не надавати згоду на обробку персональних даних сумнівним сайтам або додаткам; не надавати свої персональні данні без підписання відповідної згоди; уважно читати згоду на обробку персональних даних.

Крім того, потрібно розуміти, кому, в якому обсязі і для якої мети ви надаєте таку згоду. І не менш важливо – до кого ви зможете звернутися у випадку витоку персональних даних.

Адже українське законодавство про захист персональних даних, хоча й налічує досить велику нормативно-правову базу, однак не має чітко визначеного діючого механізму контролю за несанкціоноване та нецільове розповсюдження персональних даних.

ГРА “РОЗКРИЙ ШАХРАЯ” (ПРОДОВЖЕННЯ)

Підготовлені учасники розігрують ситуацію. Аудиторія та клієнт повинні визначити хто є шахраєм, а хто працівником банку.

В кінці уроку учасникам роздаються інформаційні буклети з основними правилами фінансової грамотності та порадами для захисту від шахраїв!

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКУ: Кожен учасник висловлює своє враження, по 1-2 речення того, що йому сьогодні найбільше запам'яталося та було корисним.

